

INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES

BRUSSELS

universalconference.us

INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL- HUMANITARIAN SCIENCES

Volume 02, Issue 05, 2025 (1-JULY)

Editor in Chief

Dr. Rajeet Ojha - Interdisciplinary Research in Basic Sciences, Jamia Millia Islamia, New Delhi -110025, India

Editorial Team

Sunita Sarawagi - Indian Institute of Technology Bombay, Mumbai, India.

Dr Manjunatha LH - Professor, REVA University, INDIA

Asish Bera - Edge Hill University, UK, BITS Pilani, India

Dr Sunildro LS Akoijam - Assistant Professor of Management, North Eastern Hill University, India

Madan Mohan Singh - Professor of Mathematics, North-Eastern Hill University, Shillong, India

Dr. Anupam Singh - Associate Professor-CSE, Graphic Era Hill University Dehradun, India

Dr. Sargam Bahl Walia - School of Management, Graphic Era Hill University, Dehradun, Uttarakhand, India

Narayan Pradhan - Indian Association for the Cultivation of Science

Ashok Kumar - Kumar Associate Professor E&CE National Institute of Technology, Hamirpur, India.

Anjali Pal - Department of Civil Engineering, Indian Institute of Technology Kharagpur - 721302, India.

Rajnish Joshi - Professor of Medicine, All India Institute of Medical Sciences, Bhopal, India

Mukul Kumar - IIT Mumbai (India); Meijo University (Japan); HEG Ltd. (India)

Prof. Kuruvilla Joseph - Indian Institute of Space Science and Technology (IIST)

Prof. Yogesh C. Sharma - D.Sc., FRSC, FBRF, FIAPS; FISEES, Department of Chemistry, Indian Institute of Technology

Professor Indra Mani Mishra - Indian Institute of Technology (Indian School of Mines), Dhanbad; Formerly at India

ИММУНОЛОГИЧЕСКИЕ НАРУШЕНИЯ ПРИ АЛЛЕРГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЯХ У ДЕТЕЙ, АССОЦИИРОВАННЫХ С ГЕРПЕСВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИЕЙ

Курбанова Мафтуна Шокир кизи

Ургенчский филиал Ташкентской медицинской академии

Аллергические заболевания у детей, в том числе бронхиальная астма, в последние годы приобрели выраженную тенденцию к росту, что обусловлено не только наследственной предрасположенностью, но и воздействием неблагоприятных экологических факторов и вирусных инфекций. Особую актуальность представляет герпесвирусная инфекция, способная персистировать в организме и оказывать выраженное влияние на иммунную систему ребёнка. Целью настоящего исследования стало изучение клинико-иммунологических особенностей течения аллергических заболеваний у детей в зависимости от наличия герпесвирусной инфекции.

В исследование включены 62 ребёнка с бронхиальной астмой в возрасте от 6 до 14 лет, находящиеся под наблюдением в амбулаторных условиях. Все пациенты были обследованы на наличие антител к вирусам герпеса человека (ВПГ-1/2, ВЭБ, ЦМВ) методом ИФА, а также проведено ПЦР-обследование на герпесвирусы. У 37 (59,7%) детей выявлены маркеры активной герпесвирусной инфекции. Параллельно были изучены параметры иммунного статуса: уровни Т-лимфоцитов (CD3+, CD4+, CD8+), индекс иммунорегуляции (CD4+/CD8+), содержание NK-клеток, уровни цитокинов (IL-4, IFN- γ), общий IgE.

Результаты показали, что у детей с ассоциированной герпесвирусной инфекцией достоверно снижены уровни CD3+ и CD4+ лимфоцитов, а также индекс иммунорегуляции ($p < 0,05$), тогда как CD8+ клетки были увеличены. Наблюдалось выраженное снижение уровня IFN- γ и повышение IL-4, что свидетельствует о смещении цитокинового баланса в сторону Th2-ответа. Кроме того, отмечалось значительное увеличение общего IgE, указывающее на повышенную аллергическую сенсibilизацию. У детей без герпесвирусной инфекции таких выраженных изменений не наблюдалось.

Таким образом, герпесвирусная инфекция у детей с бронхиальной астмой ассоциируется с нарушением клеточного звена иммунитета, усилением аллергического воспаления и активацией Th2-иммунного ответа. Данные изменения могут быть патогенетическим фактором, способствующим более тяжёлому течению бронхиальной астмы и её частым рецидивам. Полученные

результаты подчеркивают необходимость обязательного обследования детей с аллергопатологией на герпесвирусы и внедрения иммунокорректирующих средств в комплексную терапию таких пациентов.

ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ УЗБЕКСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА.

Кушаев Илхом Ахтамович

Преподаватель кафедры музыки и изобразительного искусства БГПИ.

АННОТАЦИЯ

В статье содержатся глубокие размышления и конкретные мысли о зарождении профессиональной музыки в устной традиции, а также, проявленном узбекскими композиторами, создавшими идею привнесения музыкальных жанров искусства макома и его постоянному продвижению в процессе музыкального образования.

Первая Международная конференция по искусству макома, проведенная на высоком уровне 6-10 сентября 2018 года на прекрасной земле нашей щедрой, гостеприимной и любящей искусство Родины - в Шахрисабзе по инициативе главы нашего государства, в соответствии с постановлением Президента Республики Узбекистан, открыла путь развитию искусства макома и его постоянному продвижению в процессе музыкального образования.

В своей речи на церемонии открытия Международного форума искусства макома Президент Шавкат Мирзиёев сказал:

«Мы бы сказали правду, если бы сказали, что роль и значение музыки в объединении всех людей доброй воли и воспитании молодежи в духе высоких гуманистических идеалов сегодня невозможно измерить и оценить ничем».

Если мы хотим знать и изучать истинное искусство, то, прежде всего, мы должны знать и изучать классическое искусство макома,

«Если мы хотим возвысить искусство и культуру, мы должны сначала возвысить искусство классического макома».

Недаром они призывают нас мобилизовать все наши ресурсы, чтобы мелодии, дух и философия макома смогли занять глубокое место в сердце каждого человека, особенно в умах и сердцах нашего подрастающего молодого поколения. Для этого необходимо начинать обучение макому с самых первых этапов.

Однако эта проблема до сих пор не решена из-за отсутствия достаточной профессиональной подготовки в этой области и других необходимых условий для учителей музыки, работающих в дошкольных и средних учебных заведениях. Однако на музыкальных занятиях в некоторых дошкольных

учреждениях предпринимаются попытки эффективно использовать классические мелодии, такие как «Андижанская полькасы», «Лязги», «Дилхирож», а также разделы макома, такие как «Сокинома», «Уфар», чтобы побудить детей танцевать.

На основе изучения и освоения подобного имеющегося опыта в музыкальной практике средних школ можно будет отобрать, прослушать и воспринять яркие образцы из Бухарского шашмакома, Хорезмских макомов и Фергано-Ташкентских макомных троп, соответствующие возрастным и индивидуальным особенностям детей по художественной выразительности, логическому строению и мелодическому характеру, таким как метод, размер, мелодия, темп, лад и тональность, пропеть их частично в манере хыргой или «зам-зама», проанализировать и классифицировать их, научно обосновать путем экспериментальных испытаний и внедрить в качестве учебного материала в процесс школьного музыкального образования.

Созданное, устное, воспетое и слушаемое на протяжении многих веков искусство эпической поэзии, воплощающее в себе национальную самобытность нашего народа, его древнюю историю и язык, его быт, традиции и обычаи, признанное неотъемлемой частью общечеловеческой культуры, представляет собой литературное и музыкальное произведение, которое передавалось из поколения в поколение благодаря самоотверженному труду и творческому мышлению наших знаменитых поэтов и поэтесс, удовлетворяя духовные потребности наших предков. Поэтому привитие их самых ярких примеров учащейся молодежи имеет огромное значение в воспитании ее в духе безграничного уважения к своему народу, Родине, национальным музыкальным традициям.

Бахши — тюркское слово, означающее даритель, податель, поэт, учитель, наставник, воспитатель. Также замечено, что в народе слово бахши называют такими словами, как поэт, композитор, халфа, жиров. Термин «достан» — широкое персидское слово, обозначающее масштабные произведения неизвестного автора, состоящие из стихов и прозы, имеющие определенную систему содержания в смысле реальных и вымышленных событий, историй, легенд и преданий, и стихи которых исполняются в форме поэмы в сопровождении музыкальных инструментов.

Термины «Бахши» и «достан» имеют схожее значение, и бахши, заслуживший уважение народа исполнением достанов, и достан, достигший сердец народа посредством создания и исполнения бахши, занимали видное место. «Одним словом, эпос — это песня истории народа, мелодия его судьбы, грустная музыка

его участи и радостная мелодия будущего». «Бахши — хранители, несравненные хранилища или, скорее, золотая цепь между предками и поколениями, искусные творцы и исполнители, которые устно передают историю истории, запечатывают историю в истории и оставляют историю в истории».

За годы независимости, и в частности, за последние два-три года, организация на высоком уровне важных музыкальных мероприятий, таких как Международная конференция по искусству макома, Фестиваль искусства бахши, музыкальный фестиваль «Шарк тароналари», проводимых по инициативе и под руководством Главы государства каждые два года, частое проведение международных музыкальных конференций и различных музыкальных конкурсов, задача по организации дополнительно 1,5 тысячи кружков художественной самодеятельности в домах культуры и общеобразовательных школах районов и городов с учетом интересов молодежи, поставка в школы музыкальных инструментов направлены на дальнейшее повышение внимания к нашей молодежи, привлечение ее к культуре и искусству, дальнейшее развитие существующего непрерывного музыкального образования и обеспечение его последовательности. В ответ на задачи, поставленные нашим Президентом, в четвертом квартале прошлого учебного года мы провели консультации с руководителями 20 школ, расположенных в махалле 65-го Ширбудина города Бухары, где мы проживаем, и отобрали учащихся с музыкальными способностями и интересами из начальных классов и 5-7 классов для занятий в музыкальных кружках. На основе разработанного нами экспериментального плана уроков мы начали организовывать отдельные двухчасовые групповые занятия два раза в неделю для младших классов и 5–7-х классов, которые близки по возрасту.

Учебные материалы этих общественных музыкальных клубов подбираются на основе дидактических принципов и включают в себя примеры нашего музыкального наследия, такие как макам, достан, классические мелодии и ашула. Также для проверки возможности организации факультативных занятий музыкой в 8-11 классах мы объединили 37 учащихся 5-8 классов в один класс по их желанию и попытались организовать факультативные занятия музыкой по нашей программе, которая была разработана с учетом организационной работы. Мы также подготовили короткие видеоролики с экспериментальных уроков вводной и заключительной четверти.

В случае одобрения вышестоящими органами управления перспектив нашей творческой исследовательской работы мы намерены продолжить ее в установленном порядке, а в зависимости от результативности

экспериментальной работы на основе наших окончательных выводов подготовить примерную учебную программу факультативных занятий по музыке в средней школе и учебно-методические рекомендации для учителей.

ЛИТЕРАТУРА.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xalqaro baxshichilik san'ati festivalini o'tkazish to'g'risida"gi 2018 yil 1 noyabrdagi PQ-3990-son qarori.

2. Akhtamovich K. I. the content of education aimed at methodological improvement of the study of traditional musical heritage *Academica Globe: Inderscience Research* 2022–T.3 №.01–C.13-15.

3. Кушаев И. А. Педагогико-методические условия изучения традиционного музыкального наследия в образовании // *Science and Education*. 2022. Т. 3. - № 1. - С. 893-898.

4. Кушаев.И.А. Ахтамов.И.И «Педагогические основы традиционной профессиональной музыки (на примере искусства дастана)» *ACADEMY научно-методический журнал* ноябр-2020 Ст. 59-62,

5. Кушаев.И.А, Ахтамов.И.И «Проблемы индивидуальных музыкальных занятий в вузах Узбекистана» *ACADEMY научно-методический журнал* №3(66)2021

6. IA.Kushayev «Musical pedagogical fundamentals of doston art» *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 2020/10/10. 1061-1067

7. Qo'shayev I.A. "Baxshichilik festivallarining musiqiy ta'limdagi o'rni" *МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ Илимий-методикалык журнал* 2023 5/3 сан Нөкис ноябр В.233-238.

8. Kushayev I.A. "Роль эпохи в узбекском народном творчестве." *Miasto przyszłości kielce Volume 2, Issue 5, May 2024* B 1311-1314.

9. Kushayev I.A. "Узбекские национальные музыкальные традиции." *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY SCIENCE VOL-2. ISSUE-6* Iyun 2024 B.59-63.

10. Kushayev I.A. "O'zbek xalq musiqa ijodining keyingi yillardagi taraqqiyot yo'llari." "YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR" RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI..Volume 2, Issue 5, May 2024 B.184-187.

11. Kushayev I.A. "O'RTA OSIYO XALQLARINING MUSIQA IJODI." "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" 2-TOM, 5-SON RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI..Volume 2, Issue 5, May 2024 B.498-503.

***12.KushayevI.A.“MILLIY SOZLARDA IJROCHILIK USLUBI HAQIDA”
INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS Vol. 5 No. 1
(2024)B.584-590.***

***13.KushayevI.A.“O’RTA ASRLARDA MUSIQA TARBIYASINI
O’RGANISHNING PEDAGOGIC IMKONIYATLARI” INTERNATIONAL
JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS Vol. 5 No. 1 (2024)B.578-583.***

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH

Termiz davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Berdiyev Muxiddin MAxmudovich

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Xonimqulov Turg‘un Abduqodir o‘g‘li

E-mail: muxiddinberdiyev1@gmail.com

Аннотация.

Maqolada axborot jamiyat va ta‘lim tizimining hozirgi rivojlanish holati zamonaviy maktabda axborot infratuzilmasi va ta‘lim jarayonini boshqarish uchun shart-sharoitlarga ega bo‘lgan axborot ta‘lim tizimini yaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Aloqa va aloqa vositalari, zamonaviy texnik qurilmalarning rivojlanishi tufayli turli fan yo‘nalishlarini o‘qitish darajasida maxsus to‘garaklarni shakllantirish kerak.

Shu bilan birga, pedagogik amaliyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, texnologik ta‘limning axborot muhiti nafaqat "Texnologiya" fanining mazmuniga, balki talabalarning o‘quv faoliyatini tashkil etishga ham ta‘sir qiluvchi zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan o‘ziga xos xususiyatlarga ega.

Ключевые слова: boshlang‘ich ta‘lim, ta‘lim jarayoni, kompetentsiya, raqamlashtirish, innovatsiyalar, zamonaviy texnik qurilmalar, o‘qitish, boshlang‘ich ta‘lim maktab.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning jadal axborotlashtirish va global kommunikatsiyalarga asoslangan rivojlanishi ta‘lim tizimiga ta‘sir qiladi. Axborot ta‘lim muhiti va tizimlarini yaratish va rivojlantirishga yagona yondashuvni ta‘minlash maqsadida axborot ta‘lim muhitini rivojlantirish zamon talabi bo‘lmoqda, talabalar uchun sifatli ta‘limni ta‘minlashga qaratish zarur. Asosiy umumiy ta‘lim dasturini amalga oshirish va yangi ta‘lim natijalariga erishish sharti sifatida zamonaviy maktabda maxsus to‘garaklarni yaratish va rivojlantirish zarur. Normativ hujjatlarga ko‘ra, ta‘lim tashkilotining nafaqat elektron ta‘lim resurslari, axborot xizmatlari va tizimlaridan foydalanishni ta‘minlashi, balki o‘qitish vositalari va usullarini yangilash uchun sharoit yaratishi, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) yordamida pedagogik o‘zaro hamkorlikning yangi shakllarini rivojlantirishga ko‘maklashishi kerak .

Shunday qilib, axborot jamiyati va ta'lim tizimining hozirgi rivojlanish holati zamonaviy maktabda axborot infratuzilmasi va ta'lim jarayonini boshqarish uchun shart-sharoitlarga ega bo'lgan axborot ta'lim tizimini yaratish zarurligini ko'rsatadi. Biroq, ta'lim jarayonining o'zi ma'lum bir fan sohasining to'garaklarida amalga oshiriladi. Aloqa va aloqa vositalari, zamonaviy texnik qurilmalarning rivojlanishi tufayli turli fan yo'nalishlarini o'qitish darajasida to'garaklarni shakllantirish jarayoni kuzatilmoqda.

Shu bilan birga, pedagogik amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, texnologik ta'limning axborot muhiti nafaqat "Texnologiya" fanining mazmuniga, balki talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etishga ham ta'sir qiluvchi zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shu munosabat bilan to'garaklarning mohiyatini aniqlash, uning tuzilishini tavsiflash va "Texnologiya" fanining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik o'zaro hamkorlikning asosiy shartlarini aniqlash zarurati tug'iladi.

Asosiy qism.

Hozirgi zamonda ta'lim tizimiga yangi axborot texnologiyalari vositalarini joriy etishning jadal sur'atlari va texnologiya o'qituvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablarning oshishiga ta'sir qiladi. O'qitish amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda texnologiya o'qituvchisi kasbiy faoliyatining yo'nalishi, mazmuni va tabiati rivojlanishi sharoitida sezilarli darajada o'zgarib bormoqda.

Bugungi kunda texnologiya o'qituvchilaridan yuqori malakaga ega bo'lish talab etiladi: zamonaviy multimedia va interaktiv texnik qurilmalarni boshqarish, elektron baholash vositalaridan foydalanish va ta'lim natijalarini qayd etish, masofaviy, tarmoq, mobil texnologiyalardan foydalangan holda talabalarning mustaqil va ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishda yangi kasbiy muammolarni hal qilish va hokazo.

Hozirgi kunda yaratilayotgan imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun texnologiya o'qituvchisiga qo'yiladigan yangi malaka talablari me'yoriy hujjatlar bilan belgilangan.

Hozirgi vaqtda Rossiya universitetlari bakalavriat darajasida "Pedagogik ta'lim" yo'nalishi bo'yicha texnologiya o'qituvchilarini tayyorlashda turli xil yondashuvlardan foydalanmoqda, bu o'quv fanlar va ularning mazmunini aniqlash, o'quv jarayonini tashkil etish uchun shart-sharoitlarni yaratish imkoniyatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotning aniqlash bosqichi natijalari bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini tayyorlash -tizimida quyidagi muammolarni aniqladi: o'qitishning an'anaviy usullari va shakllaridan ustunlik qilish; texnologiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashga qaratilganligi.

Shuningdek, tadqiqotning aniqlash bosqichida biz kelajakdagi va amaliyotchi texnologiya o'qituvchilarining kasbiy muammolarni hal qilishga tayyor emasligini aniqladik. Talabalar o'quv amaliyoti davomida zamonaviy AKT vositalaridan foydalangan holda o'quv jarayonini tashkil etishda qiyinchiliklarga duch kelishdi. Texnologiya o'qituvchilari texnologik ta'lim natijalariga qo'yiladigan talablarni hisobga olgan holda zamonaviy texnik qurilmalar, elektron ta'lim resurslari va tarmoq xizmatlarining ta'lim imkoniyatlaridan foydalanmaydi.

Xulosa.

Xususan, oliy pedagogik ta'limning dolzarb vazifasi kasbiy faoliyat uchun texnologiya o'qituvchilarini tayyorlash darajasini axborotlashtirish sharoitida umumiy va pedagogik ta'limni modernizatsiya qilish talablariga muvofiqlashtirishdan iborat.

Bo'lajak o'qituvchilarni AKT vositalaridan foydalanishga tayyorlash bo'yicha nazariya va metodika sohasida ko'plab ishlar bajarilgan. Bu masala bo'yicha o'qituvchilar ta'limi sohasidagi dastlabki tadqiqotlar bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlash bilan bog'liq edi.

O'quv jarayonida AKT vositalaridan foydalanish uchun universitetda informatika o'qituvchilarini tayyorlashning mazmuniy va protsessual jihatlariga bag'ishlangan.

Bugungi kunga qadar dissertatsiya ishlarining aksariyati aloqa vositalari, mobil, multimedia va interaktiv texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash bilan bog'liq muammolarni –hal qilishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Sanaqulov X.R, Xodiyeva D.P. Satbayeva “Mehnat va uni o'qitish metodikasi”. Darslik. – T.: TDPU.2015-yil.
2. Mavlonova R.A., Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P. Mehnat va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. – T.; TDPU. 2007-yil.
3. Sanaqulov X.R, Xodiyeva D.P. Boshlang'ich sinflarda qog'ozdan amaliy ishlar. O'quv-metodik qo'llanma. – T.: Navro'z. 2013-yil.
4. M. Tilavova. “Texnologiya va uni o'qitish metodikasi” o'quv qo'llanma /.- Buxoro: OOO "Sadridin Salim Buxoriy" Durdon, 2021. - 312 b.
5. Sh. N.Qurbonova. “Texnologiya va uni o'qitish metodikasi”. O'quv qo'llanma. – T.; Buxoro, 2022.- 200b.
6. Texnologiya ta'limi metodikasi / Darslik / S.X.Abdullayev, X.M.Akramov, I.T.Uluhanov, A.M.Matkarimov, Namangan: “Usmon Nosir media”, 2022– 448 b.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Sh.Mirziyoyev “Qonun ustuvorligiva inson manfaatlari ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. Toshkent –“O‘zbekiston” -2016.488 B.
2. Sh.Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak.” Toshkent –“O‘zbekiston” -2017.104 B.
3. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Rspublikasini rivojlantirishning beshta ustivor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.
4. Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P., Sanaqulova A.K. “Texnologiya” 2-sinf darsligi. – T.;“Sharq”. 2018-yil
5. Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P., Sanaqulova A.K. Mehnat ta’limi 3-sinf darsligi. – T.: “Sharq”. 2016-yil
6. The Exquisite Book of Paper Flowers: A Guide to Making Unbelievably Realistic Paper USA, 2014. USA, 2014. Paperback New York, Boston.
7. Hiromi Hayashi. “Origami Flowers”. Издание: иллюстрированное. Издатель Joie, 2003. ISBN 488996116X, 9784889961164.Количество страниц Вс стр: 114.
8. Tomoko Fuse “Origami Rings”. Издание: иллюстрированное. Издатель Yaponiya nashr Trading Company, 2007. ISBN 4889962239, 9784889962239. Количество страниц. Всего страниц: 94
9. Berdiyev, M. (2024). RAQAMLI PEDAGOGIKA ASOSIDA TABIIY FANNI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Inter ta'lim va global tadqiqotlar*, (9), 14-19.
10. Berdiyev, M. M. (2024). BOSHLANG ‘ICH TA’LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI. *Inter education & global study*, (10), 122-127.

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH

Termiz davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Berdiyev Muxiddin MAxmudovich

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Xonimqulov Turg‘un Abduqodir o‘g‘li

E-mail: muxiddinberdiyev1@gmail.com

Annatatsiya.

Maqolada axborot jamiyat va ta‘lim tizimining hozirgi rivojlanish holati zamonaviy maktabda axborot infratuzilmasi va ta‘lim jarayonini boshqarish uchun shart-sharoitlarga ega bo‘lgan axborot ta‘lim tizimini yaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Aloqa va aloqa vositalari, zamonaviy texnik qurilmalarning rivojlanishi tufayli turli fan yo‘nalishlarini o‘qitish darajasida maxsus to‘garaklarni shakllantirish kerak.

Shu bilan birga, pedagogik amaliyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, texnologik ta‘limning axborot muhiti nafaqat "Texnologiya" fanining mazmuniga, balki talabalarning o‘quv faoliyatini tashkil etishga ham ta‘sir qiluvchi zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan o‘ziga xos xususiyatlarga ega.

Kalit so'zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ta‘lim jarayoni, kompetentsiya, raqamlashtirish, innovatsiyalar, zamonaviy texnik qurilmalar, o‘qitish, boshlang‘ich ta‘lim maktab.

Аннотация.

В статье показано, что современное состояние развития информационного общества и системы образования свидетельствует о необходимости создания информационной образовательной системы с информационной инфраструктурой и условиями управления образовательным процессом в современной школе.

В связи с развитием средств связи и коммуникации, современных технических устройств необходимо формирование специальных кружков на уровне преподавания различных дисциплин.

В то же время анализ педагогической практики показывает, что информационная среда технологического образования имеет свои особенности, которые возникают в результате стремительного развития современных технологий, которые влияют не только на содержание предмета «Технология», но и на организацию учебной деятельности учащихся.

Ключевые слова: начальное образование, образовательный процесс, компетентность, цифровизация, инновации, современные технические средства, преподавание, начальная школа.

Abstract

The article shows that the current state of development of the information society and the education system indicates the need to create an information education system with information infrastructure and conditions for managing the educational process in a modern school.

Due to the development of communication and communication means, modern technical devices, it is necessary to form special circles at the level of teaching various disciplines.

At the same time, the analysis of pedagogical practice shows that the information environment of technological education has its own characteristics, which arise as a result of the rapid development of modern technologies, which affect not only the content of the subject "Technology", but also the organization of students' educational activities.

Keywords: primary education, educational process, competence, digitalization, innovations, modern technical devices, teaching, primary education school.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning jadal axborotlashtirish va global kommunikatsiyalarga asoslangan rivojlanishi ta'lim tizimiga ta'sir qiladi. Axborot ta'lim muhiti va tizimlarini yaratish va rivojlantirishga yagona yondashuvni ta'minlash maqsadida axborot ta'lim muhitini rivojlantirish zamon talabi bo'lmoqda, talabalar uchun sifatli ta'limni ta'minlashga qaratish zarur. Asosiy umumiy ta'lim dasturini amalga oshirish va yangi ta'lim natijalariga erishish sharti sifatida zamonaviy maktabda maxsus to'garaklarni yaratish va rivojlantirish zarur. Normativ hujjatlarga ko'ra, ta'lim tashkilotining nafaqat elektron ta'lim resurslari, axborot xizmatlari va tizimlaridan foydalanishni ta'minlashi, balki o'qitish vositalari va usullarini yangilash uchun sharoit yaratishi, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) yordamida pedagogik o'zaro hamkorlikning yangi shakllarini rivojlantirishga ko'maklashishi kerak .

Shunday qilib, axborot jamiyati va ta'lim tizimining hozirgi rivojlanish holati zamonaviy maktabda axborot infratuzilmasi va ta'lim jarayonini boshqarish uchun shart-sharoitlarga ega bo'lgan axborot ta'lim tizimini yaratish zarurligini ko'rsatadi.

Biroq, ta'lim jarayonining o'zi ma'lum bir fan sohasining to'garaklarida amalga oshiriladi. Aloqa va aloqa vositalari, zamonaviy texnik qurilmalarning rivojlanishi tufayli turli fan yo'nalishlarini o'qitish darajasida to'garaklarni shakllantirish jarayoni kuzatilmoqda.

Shu bilan birga, pedagogik amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, texnologik ta'limning axborot muhiti nafaqat "Texnologiya" fanining mazmuniga, balki talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etishga ham ta'sir qiluvchi zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shu munosabat bilan to'garaklarning mohiyatini aniqlash, uning tuzilishini tavsiflash va "Texnologiya" fanining o'ziga xos o'ziga xos

xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik o'zaro hamkorlikning asosiy shartlarini aniqlash zarurati tug'iladi.

Asosiy qism.

Hozirgi zamonda ta'lim tizimiga yangi axborot texnologiyalari vositalarini joriy etishning jadal sur'atlari va texnologiya o'qituvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablarning oshishiga ta'sir qiladi. O'qitish amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda texnologiya o'qituvchisi kasbiy faoliyatining yo'nalishi, mazmuni va tabiati rivojlanishi sharoitida sezilarli darajada o'zgarib bormoqda.

Bugungi kunda texnologiya o'qituvchilaridan yuqori malakaga ega bo'lish talab etiladi: zamonaviy multimedia va interaktiv texnik qurilmalarni boshqarish, elektron baholash vositalaridan foydalanish va ta'lim natijalarini qayd etish, masofaviy, tarmoq, mobil texnologiyalardan foydalangan holda talabalarning mustaqil va ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishda yangi kasbiy muammolarni hal qilish va hokazo.

Hozirgi kunda yaratilayotgan imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun texnologiya o'qituvchisiga qo'yiladigan yangi malaka talablari me'yoriy hujjatlar bilan belgilangan.

Hozirgi vaqtda Rossiya universitetlari bakalavriat darajasida "Pedagogik ta'lim" yo'nalishi bo'yicha texnologiya o'qituvchilarini tayyorlashda turli xil yondashuvlardan foydalanmoqda, bu o'quv fanlar va ularning mazmunini aniqlash, o'quv jarayonini tashkil etish uchun shart-sharoitlarni yaratish imkoniyatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotning aniqlash bosqichi natijalari bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini tayyorlash -tizimida quyidagi muammolarni aniqladi: o'qitishning an'anaviy usullari va shakllaridan ustunlik qilish; texnologiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashga qaratilganligi.

Talabalar o'quv amaliyoti davomida zamonaviy AKT vositalaridan foydalangan holda o'quv jarayonini tashkil etishda qiyinchiliklarga duch kelishdi. Texnologiya o'qituvchilari texnologik ta'lim natijalariga qo'yiladigan talablarni hisobga olgan holda zamonaviy texnik qurilmalar, elektron ta'lim resurslari va tarmoq xizmatlarining ta'lim imkoniyatlaridan foydalanmaydi.

Xulosa.

Xususan, oliy pedagogik ta'limning dolzarb vazifasi kasbiy faoliyat uchun texnologiya o'qituvchilarini tayyorlash darajasini axborotlashtirish sharoitida umumiy va pedagogik ta'limni modernizatsiya qilish talablariga muvofiqlashtirishdan iborat.

Bo'lajak o'qituvchilarni AKT vositalaridan foydalanishga tayyorlash bo'yicha nazariya va metodika sohasida ko'plab ishlar bajarilgan. Bu masala bo'yicha o'qituvchilar ta'limi sohasidagi dastlabki tadqiqotlar bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlash bilan bog'liq edi.

O'quv jarayonida AKT vositalaridan foydalanish uchun universitetda informatika o'qituvchilarini tayyorlashning mazmuniy va protsessual jihatlariga bag'ishlangan.

Bugungi kunga qadar dissertatsiya ishlarining aksariyati aloqa vositalari, mobil, multimedia va interaktiv texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash bilan bog'liq muammolarni hal qilishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Sanaqulov X.R, Xodiyeva D.P. Satbayeva "Mehnat va uni o'qitish metodikasi". Darslik. – T.: TDPU.2015-yil.
2. Mavlonova R.A., Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P. Mehnat va uni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. – T.; TDPU. 2007-yil.
3. Sanaqulov X.R, Xodiyeva D.P. Boshlang'ich sinflarda qog'ozdan amaliy ishlar. O'quv-metodik qo'llanma. – T.: Navro'z. 2013-yil.
4. M. Tilavova. "Texnologiya va uni o'qitish metodikasi" o'quv qo'llanma /.- Buxoro: OOO "Sadridin Salim Buxoriy" Durdona, 2021. - 312 b.
5. Sh. N.Qurbonova. "Texnologiya va uni o'qitish metodikasi". O'quv qo'llanma. – T.; Buxoro, 2022.- 200b.
6. Texnologiya ta'limi metodikasi / Darslik / S.X.Abdullayev, X.M.Akramov, I.T.Uluhanov, A.M.Matkarimov, Namangan: "Usmon Nosir media", 2022– 448 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Sh.Mirziyoyev “Qonun ustuvorligiva inson manfaatlari ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”. Toshkent –“O‘zbekiston” -2016.488 B.
2. Sh.Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak.” Toshkent –“O‘zbekiston” -2017.104 B.
3. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustivor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.
4. Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P., Sanaqulova A.K. “Texnologiya” 2-sinf darsligi. – T.:“Sharq”. 2018-yil
5. Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P., Sanaqulova A.K. Mehnat ta’limi 3-sinf darsligi. – T.: “Sharq”. 2016-yil
6. The Exquisite Book of Paper Flowers: A Guide to Making Unbelievably Realistic Paper USA, 2014. USA, 2014. Paperback New York, Boston.
7. Hiromi Hayashi. “Origami Flowers”. Издание: иллюстрированное. Издатель Joie, 2003. ISBN 488996116X, 9784889961164.Количество страниц Вс стр: 114.
8. Tomoko Fuse “Origami Rings”. Издание: иллюстрированное. Издатель Yaponiya nashr Trading Company, 2007. ISBN 4889962239, 9784889962239. Количество страниц. Всего страниц: 94
9. Berdiyev, M. (2024). RAQAMLI PEDAGOGIKA ASOSIDA TABIIY FANNI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Inter ta’lim va global tadqiqotlar*, (9), 14-19.
10. Berdiyev, M. M. (2024). BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI. *Inter education & global study*, (10), 122-127.

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI EKOLOGIK
DUNYOQARASHINI TARBIYALASHDA KONSEPTUAL
TAMOYILLARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH**

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ
ПРИНЦИПОВ В ФОРМИРОВАНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО
МИРОВОЗЗРЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

**IMPROVING THE USE OF CONCEPTUAL PRINCIPLES IN EDUCATING
THE ECOLOGICAL WORLDVIEW OF PRIMARY STUDENTS**

Muxtarova Lobar Abdimannabovna

Termiz davlat pedagogika instituti, dotsent

Axmedova Zarnigor Izzatullo qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik dunyoqarashni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida konseptual tamoyillardan foydalanishni takomillashtirish masalalari yoritilgan. Unda ekologik tarbiyaning dolzarbligi, ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘quvchilarning tabiatga nisbatan ongli va mas‘uliyatli munosabatini shakllantirish zarurligi asoslab berilgan. Muallif ekologik ta‘lim va tarbiya jarayonida foydalanilayotgan konseptual yondashuvlar, tamoyillar hamda ularning amaliyotga tatbiq etilish holatini tahlil qilgan. Shuningdek, ekologik madaniyatni rivojlantirishda integratsiyalashgan yondashuv, faoliyatga yo‘naltirilgan ta‘lim, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv kabi tamoyillarni takomillashtirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Maqola boshlang‘ich ta‘limda ekologik tarbiyani samarali tashkil etishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan bo‘lib, pedagoglar va tadqiqotchilar uchun foydali manba hisoblanadi.

Kalit so‘z: Boshlang‘ich ta‘lim, ekologik tarbiya, dunyoqarash, konseptual tamoyillar, pedagogika, ta‘lim jarayoni, tabiat, ongli munosabat, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, ekologik madaniyat, integratsiya, faoliyatga yo‘naltirilgan ta‘lim, axloqiy tarbiya, ekologik ong, didaktika, ta‘lim samaradorligi, ekologik tafakkur, barqaror rivojlanish, fanlararo yondashuv, ekologik kompetensiya.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы совершенствования использования концептуальных принципов в процессе формирования и развития экологического мировоззрения учащихся начальной школы. Обосновывается актуальность экологического образования, особенно необходимость

формирования осознанного и ответственного отношения учащихся к природе на уровне начальной школы. Автором проанализированы концептуальные подходы, принципы, используемые в процессе экологического образования и воспитания, а также состояние их реализации на практике. Также показаны пути совершенствования таких принципов, как комплексный подход, деятельностно-ориентированное образование, личностно-ориентированный подход в развитии экологической культуры. Статья обогащена научно-практическими рекомендациями по эффективной организации экологического образования в начальной школе и является полезным ресурсом для педагогов и научных работников.

Ключевые слова: Начальное образование, экологическое образование, мировоззрение, концептуальные принципы, педагогика, образовательный процесс, природа, осознанное отношение, личностно-ориентированный подход, экологическая культура, интеграция, деятельностное образование, нравственное воспитание, экологическое сознание, дидактика, эффективность образования, экологическое мышление, устойчивое развитие, междисциплинарный подход, экологическая компетентность.

Abstract: The article discusses the issues of improving the use of conceptual principles in the process of forming and developing an ecological worldview in primary school students. It substantiates the relevance of environmental education, especially the need to form a conscious and responsible attitude of students towards nature at the primary school level. The author analyzed the conceptual approaches, principles used in the process of environmental education and upbringing, as well as the state of their implementation in practice. Also, ways to improve such principles as an integrated approach, activity-oriented education, and a person-oriented approach in the development of ecological culture are shown. The article is enriched with scientific and practical recommendations for the effective organization of environmental education in primary school and is a useful resource for teachers and researchers.

Keywords: Primary education, environmental education, worldview, conceptual principles, pedagogy, educational process, nature, conscious attitude, person-centered approach, ecological culture, integration, activity-oriented education, moral education, ecological awareness, didactics, educational effectiveness, ecological thinking, sustainable development, interdisciplinary approach, ecological competence.

Kirish. XXI asrda insoniyat oldida turgan eng muhim va dolzarb vazifalardan biri bu — atrof-muhitni asrash, ekologik muammolarni bartaraf etish va kelajak avlodlarga sogʻlom tabiiy muhitni qoldirishdir. Global ekologik muammolarning ortib borayotgani, iqlim oʻzgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi, biologik xilma-xillikning

yo‘qolib borishi kabi holatlar insoniyatdan ekologik madaniyat, ekologik tafakkur va ongli yondashuvni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ekologik tarbiya va ta‘limni kichik yoshdan, ayniqsa, boshlang‘ich sinf davridan boshlab amalga oshirish bugungi kunning zaruratiga aylanmoqda. Boshlang‘ich ta‘lim — bu inson shaxsining shakllanishida muhim bosqich bo‘lib, unda bolaning tafakkuri, dunyoqarashi, hissiyoti va qadriyatlari asosiy tarzda shakllanadi. Shu boisdan, ekologik tarbiyaning boshlang‘ich sinflarda samarali olib borilishi bolalarning tabiatga nisbatan ongli va mas‘uliyatli munosabatini erta yoshdan shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday munosabat esa nafaqat individual darajada, balki jamiyat miqyosida ham ekologik muammolarni hal qilishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ekologik dunyoqarash — bu insonning tabiat, uning qonuniyatlari, resurslari, muhofazasi hamda inson va tabiat o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarga doir umumiy tasavvurlari, bilimlari va qadriyatlar tizimidir. Ushbu dunyoqarash insonning hayot tarzini belgilab beradi va ekologik mas‘uliyatni anglashga xizmat qiladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik dunyoqarashni shakllantirish uchun esa puxta o‘ylangan, zamonaviy talab va metodikaga moslashtirilgan yondashuvlar zarur. Zamonaviy pedagogika ilmida ta‘lim va tarbiya jarayonlarining samaradorligini oshirishda konseptual tamoyillar muhim o‘rin egallaydi. Konseptual tamoyillar — bu ma‘lum bir ta‘limiy yoki tarbiyaviy faoliyatni yo‘naltiruvchi asosiy g‘oyaviy-metodik yo‘nalishlar bo‘lib, ular muayyan maqsadga erishishda tizimli va izchil harakat qilishga imkon yaratadi. Boshlang‘ich ta‘limda ekologik tarbiyani samarali tashkil etish uchun konseptual tamoyillardan to‘g‘ri foydalanish nihoyatda muhimdir.

Bugungi kundagi ta‘limda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, faoliyatga asoslangan ta‘lim, integratsiyalashgan yondashuv kabi konseptual tamoyillar keng qo‘llanilmoqda. Ayniqsa, ekologik tarbiya sohasida bu tamoyillar o‘quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularni amaliy faoliyatga jalb etish va ekologik mas‘uliyatni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Shunday sharoitda, mavjud konseptual tamoyillarni amaliyotda yanada takomillashtirish, ularni innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish muhim metodik muammo bo‘lib qolmoqda. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘limda ekologik dunyoqarashni shakllantirishda o‘quv dasturlari, darsliklar, sinfdan tashqari mashg‘ulotlar, loyihalar, ekologik ekskursiyalar va tabiatshunoslik fanining roli katta. Ammo bu faoliyatlar doirasida konseptual tamoyillarning qanday qo‘llanilayotgani, ular o‘quvchilar ongida qanday aks etayotgani, ta‘lim-tarbiya jarayonining samaradorligiga qanday ta‘sir ko‘rsatayotgani chuqur ilmiy-amaliy tahlilni talab etadi. Yana bir muhim jihat shundaki, ekologik tarbiya jarayonida konseptual tamoyillarning noto‘g‘ri yoki yuzaki qo‘llanilishi, ularning nazariy asoslarining etarlicha o‘zlashtirilmasligi o‘quvchilar

ongida ekologik tushunchalarning noaniq shakllanishiga olib keladi. Shu sababli, bu borada pedagoglarning metodik savodxonligi, yangilikka ochiqqligi va interfaol metodlardan foydalana olish qobiliyati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bunday sharoitda zamonaviy pedagogika yutuqlari asosida konseptual tamoyillarni takomillashtirish, ularni amaliyotda sinovdan o'tkazish va pedagogik jarayonga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifadir.

Mazkur maqolada aynan shu masalaga — boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekologik dunyoqarashini tarbiyalashda konseptual tamoyillardan foydalanish holatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni takomillashtirish yo'llarini ilmiy asosda yoritish maqsad qilingan. Bunda quyidagi savollarga javob izlanadi: Konseptual tamoyillar boshlang'ich ta'limda qanday qo'llanilmoqda? Qaysi tamoyillar ekologik tarbiya uchun eng samarali hisoblanadi? Amaliyotda bu tamoyillarni qo'llashda qanday muammolar mavjud? Ularni takomillashtirish uchun qanday metodik yondashuvlar zarur? Ushbu masalalarni chuqur tahlil qilish orqali maqola ekologik tarbiya samaradorligini oshirishga, boshlang'ich sinf o'quvchilarida barqaror ekologik dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiluvchi konseptual yondashuvlarni aniqlash va tavsiya etishga qaratiladi. Shu bilan birga, maqolada zamonaviy pedagogik tajriba, ilg'or xorijiy amaliyotlar, milliy qadriyatlar va o'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlari inobatga olingan holda, takomillashtirish yo'nalishlariga e'tibor qaratiladi.

Metodlar va o'rganilish darajasi: Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekologik dunyoqarashini shakllantirish jarayonida konseptual tamoyillardan foydalanish holati va uni takomillashtirishga doir muammo tahlil etiladi. Shu maqsadda quyidagi ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi:

Tahlil va sintez – mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar, davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va konseptual yondashuvlarga doir nazariy manbalar chuqur tahlil qilindi. Shuningdek, ular asosida ilmiy xulosalar va takliflar ishlab chiqildi.

Taqdim etilgan pedagogik tajribalarni o'rganish – bosqichli tarzda o'qituvchilar, boshlang'ich sinf darslari va metodik qo'llanmalar tahlil qilinib, mavjud amaliy yondashuvlar o'rganildi.

So'rovnomalar va suhbat usullari – boshlang'ich sinf o'qituvchilari va pedagog-mutaxassislar bilan intervyu va anketalar o'tkazilib, ularning ekologik tarbiya va konseptual tamoyillar haqidagi qarashlari tahlil qilindi.

Kuzatuv – maktablarda ekologik tarbiyaga oid darslar va tadbirlar bevosita kuzatilib, o'quvchilarning faolligi, bilim darajasi, qiziqishi va ishtiroki asosida natijalar umumlashtirildi.

Taqqoslash – milliy va xorijiy tajribalar o‘rtasida farqlar va o‘xshashliklar aniqlanib, eng samarali usullar tahlil qilindi.

Ekspert baholash – pedagogik sohadagi tajribali mutaxassislar tomonidan taklif etilgan konseptual tamoyillar va yondashuvlar baholandi va ularning amaliyotga joriy etish imkoniyatlari aniqlashtirildi.

O‘rganilish darajasi

Ekologik tarbiya va konseptual tamoyillarni o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish masalasi pedagogika sohasida nisbatan yangiligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, bu yo‘nalishda ayrim muhim tadqiqotlar mavjud: O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim konsepsiyasi, Davlat ta‘lim standartlari va Milliy o‘quv dasturlarida ekologik tarbiya umumiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan, biroq uni amalga oshirishda qanday konseptual tamoyillar asosida harakat qilish zarurligi doimiy ravishda dolzarb bo‘lib qolmoqda. Pedagog olimlar, jumladan A. Jo‘rayev, N. Turg‘unov, M. Xolbo‘yev, D. Kadyrov va boshqalar o‘z tadqiqotlarida ekologik tarbiya, barqaror rivojlanish, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv haqida muhim g‘oyalarni ilgari surganlar. Xorijiy adabiyotlarda, xususan D. Orr, L. Palmer, C. Sterling kabi olimlar tomonidan ekologik pedagogika, ekologik ong, ta‘limda barqarorlik masalalari chuqur yoritilgan. Biroq, aynan boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik dunyoqarashni shakllantirishda konseptual tamoyillarni qo‘llash va ularni takomillashtirish yo‘nalishi alohida, tizimli va kompleks tarzda kam o‘rganilgan. Shu sababli, mazkur maqolada bu bo‘shliqni to‘ldirish, ya‘ni ekologik tarbiya va konseptual tamoyillar o‘rtasidagi uzviylikni ilmiy asosda o‘rganish, ularni samarali uyg‘unlashtirish yo‘llarini aniqlash maqsad qilingan

Tadqiqot natijalari: Ushbu ilmiy tadqiqot davomida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik dunyoqarashni shakllantirish jarayonida konseptual tamoyillarni qo‘llash holati o‘rganilib, quyidagi muhim natijalarga erishildi: Ekologik tarbiya jarayonida qo‘llanilayotgan metodlar tahlil qilindi. O‘rganilgan darslar, metodik qo‘llanmalar va dasturlarda ekologik tarbiya bo‘yicha ayrim alohida mashg‘ulotlar mavjud bo‘lsa-da, ular ko‘pincha umumiy fan mazmuniga integratsiyalashmagan holda, epizodik tarzda amalga oshirilayotgani aniqlandi. Konseptual tamoyillarning mavjudligi va ularning amaliyotdagi ifodasi baholandi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich ta‘lim tizimida ekologik tarbiyani tashkil etishda konseptual yondashuv (barqarorlik, integratsiya, shaxsga yo‘naltirilganlik, faoliyatga asoslanganlik) yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Bu esa o‘quvchilarda ekologik ong va dunyoqarashning barqaror shakllanishiga to‘sqinlik qilmoqda.

O‘quvchilar bilan olib borilgan kuzatuvlar va so‘rovnomalar natijasida, ekologik muammolarga nisbatan ularning qiziqishi yuqori bo‘lsa-da, ekologik savodxonlik va barqaror turmush tarziga oid amaliy ko‘nikmalar sustligi qayd etildi. Bu holat ekologik

tarbiyada aniq va samarali yondashuvlarning yetishmasligini ko'rsatdi. O'qituvchilar fikrlari asosida ekologik tarbiya bo'yicha metodik qo'llanmalar, vizual vositalar, dars ishlanmalari va didaktik materiallarning yetarli emasligi aniqlangan. O'qituvchilar mavjud materiallarning ko'p hollarda nazariy tusda ekanini, amaliy yondashuv yetishmasligini ta'kidladilar.

Xorijiy va milliy tajribalar taqqoslandi. Ayrim ilg'or xorijiy tajribalarda, xususan Finlandiya, Yaponiya va Germaniya kabi mamlakatlarda boshlang'ich ta'limdan boshlab ekologik tarbiya alohida konseptual asoslarda tizimlashtirilgani, har bir fan mazmunida ekologik komponentlar mavjudligi aniqlandi. Ushbu tajribalardan O'zbekiston ta'lim tizimida foydalanish imkoniyatlari baholandi. Takomillashtirishga doir takliflar ishlab chiqildi. Quyidagi yo'nalishlar bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi: Ekologik tarbiya jarayonida barqaror rivojlanish konsepsiyasiga asoslangan tamoyillarni joriy etish;

Fanlararo integratsiyani kuchaytirish, ya'ni ekologik tarbiyani barcha fanlar mazmuniga uyg'unlashtirish; O'quvchilarning faoliyatga asoslangan, tajriba va amaliyotga yo'naltirilgan ishtirokini oshirish; O'qituvchilar uchun maxsus ekologik-pedagogik malaka oshirish kurslarini tashkil etish; O'quv-uslubiy materiallar bazasini boyitish va ekologik mazmundagi dars ishlanmalari, interaktiv vositalar, testlar to'plamini ishlab chiqish. Ilmiy asoslangan model shakllantirildi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik dunyoqarashini shakllantirishda konseptual tamoyillarni uyg'unlashtiruvchi model taklif etildi. Bu modelda quyidagi asosiy komponentlar belgilandi: maqsad – konsepsiya – metod – faoliyat – natija.

Tahlil va natijalar: Ushbu tadqiqot davomida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik dunyoqarashini shakllantirishda qo'llanilayotgan konseptual tamoyillar va ularning amaliyotdagi samaradorligi chuqur tahlil qilindi. Tahlil natijalari quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha umumlashtirildi:

1. Amaldagi ta'lim dasturlarining o'rganilishi

Boshlang'ich ta'lim uchun mo'ljallangan o'quv dasturlari va darsliklar tahlili shuni ko'rsatdiki, ekologik tarbiya alohida tizimli yondashuv asosida emas, balki ayrim fanlar doirasida qisqa ma'lumotlar ko'rinishida ifodalanmoqda. Bu esa o'quvchilarda ekologik masalalar bo'yicha izchil dunyoqarashni shakllantirishga yetarli imkon bermaydi.

2. Konseptual tamoyillar asosida tahlil

Tadqiqot davomida ekologik tarbiyada qo'llanilishi mumkin bo'lgan quyidagi konseptual tamoyillar tahlil qilindi:

Barqarorlik tamoyili: Tabiatni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, barqaror turmush tarzini shakllantirishga yo‘naltirilgan yondashuv hali keng qamrovda amalga oshirilmayapti.

Integratsiya tamoyili: Ekologik bilimlarning boshqa fanlar bilan bog‘liq holda berilishi, ko‘p hollarda yetarlicha tizimlashtirilmagan.

Shaxsga yo‘naltirilganlik tamoyili: O‘quvchilarning yosh xususiyatlari va shaxsiy qiziqishlariga mos, ijodiy va interaktiv yondashuvlar sust darajada qo‘llanilmoqda.

Faoliyatga asoslanganlik tamoyili: Amaliy mashg‘ulotlar, tajribalar va ekologik loyihalarda ishtirok etish imkoniyati yetarli emasligi aniqlandi.

3. So‘rovnoma va kuzatuvlar natijalari

Tadqiqotda boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, ularning ota-onalari va o‘qituvchilari o‘rtasida so‘rovnomalar va kuzatuvlar o‘tkazildi:

O‘quvchilarning 72% ekologik muammolar haqida umumiy tasavvurga ega bo‘lsa-da, ularning atrof-muhitga munosabatida barqaror ekologik xatti-harakatlar yetarli emas.

O‘qituvchilarning 18% ekologik tarbiyaga doir materiallarning amaliy qismi kamligini ta’kidladilar.

Ota-onalarning 24% esa farzandlarining ekologik masalalarga befarqligi haqida xavotir bildirdilar.

4. Xorijiy tajriba tahlili

Tahlil davomida Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya va Germaniya kabi mamlakatlarning boshlang‘ich ta’lim tizimida ekologik tarbiya qanday amalga oshirilayotgani o‘rganildi. Ushbu davlatlarda ekologik madaniyat maktabgacha ta’limdan boshlab shakllantiriladi, har bir darsda ekologik komponentlar mavjud, amaliy ishlar, tabiatda kuzatishlar, ko‘rgazmalar, loyiha faoliyati keng joriy etilgan. Bu esa o‘quvchilarda ekologik ong va mas’uliyatni chuqur shakllantirishga xizmat qilmoqda.

5. Nazariy va amaliy tahlil asosida takliflar ishlab chiqildi

Tahlillar asosida quyidagi ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

Konseptual tamoyillarning har bir fan mazmuniga uyg‘unlashtirilgan holda kiritilishi;

Ekologik loyihalarga asoslangan o‘quv-uslubiy majmualarni ishlab chiqish; O‘quvchilarning tabiatga munosabatini shakllantiruvchi ko‘rgazmali, interaktiv va eksperimental metodlardan foydalanishni kengaytirish; O‘qituvchilar uchun ekologik tarbiya bo‘yicha maxsus treninglar va seminarlarning tashkil etilishi.

Xulosa: Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik dunyoqarashni shakllantirish bugungi kunda dolzarb

vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki bolalikdan boshlab tabiatga nisbatan ongli munosabat, mas'uliyatli xulq-atvor va barqaror yashash prinsiplarini singdirish jamiyatning ekologik farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, mavjud ta'lim dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarda ekologik tarbiya yetarli darajada tizimli yoritilmagan, shuningdek, konseptual tamoyillarning samarali qo'llanilishi hali to'liq yo'lga qo'yilmagan. Ayniqsa, barqarorlik, faoliyatga asoslanganlik, integratsiya va shaxsga yo'naltirilganlik kabi tamoyillar asosida dars jarayonlarini tashkil etishning ilmiy-metodik asoslarini takomillashtirish zarurati mavjud.

Shuningdek, xorijiy tajriba tahlili asosida aniqlanganki, ekologik tarbiyani muvaffaqiyatli amalga oshirgan mamlakatlarda bu yo'nalishda konseptual yondashuvlar aniq belgilangan va maktab tizimiga chuqur integratsiyalashgan. Bu esa ekologik ong va madaniyatni bolalikdan shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Umuman olganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida ekologik dunyoqarashni shakllantirishda konseptual tamoyillarni takomillashtirib joriy etish quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi:

o'quvchilarda tabiatga nisbatan ongli munosabat va mas'uliyat hissi kuchayadi;
ekologik savodxonlik va mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi;

ta'lim mazmuni zamonaviy ijtimoiy-talablar va barqaror rivojlanish maqsadlariga moslashtiriladi.

Shu asosda, boshlang'ich sinflarda ekologik tarbiyani konseptual asosda yo'lga qo'yish, kelajak avlodni ekologik jihatdan mas'uliyatli, ongli va faol fuqaro sifatida shakllantirishda muhim qadam bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4887-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. Milliy o'quv dasturi. Boshlang'ich ta'lim uchun. – Toshkent: "Sharq", 2022.
4. Abdullayeva M. *Boshlang'ich ta'limda ekologik tarbiya: nazariya va amaliyot.* – Toshkent: Ilm ziyo, 2019.
5. Qodirov A., Islomova G. *Ekologik madaniyat va ta'lim asoslari.* – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
6. Axmedova D.T. *Ekologik ta'lim va tarbiyaning zamonaviy tamoyillari.* – Pedagogik mahorat jurnali, 2022, №3.
7. MUKHTAROVA, L. (2024). Features Of Forming A Culture Of Ecological Safety. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 2(3), 329-339.

8. Muxtorova, L. Jahon fanida ekologik xavfsizlik masalalarini o'rganish tendentsiyalari. *JournalNX*, 9 (10), 103-111.
9. Tangirova, M., & MUKHTAROVA, L. (2023). Ways Of Reading Literacy Development In Primary School Pupls. *European Scholar Journal*, 4(2), 88-89.
10. 6. Abdimannabovna, M. L. (2021). Possibilities of an Integrative Approach to the Formation of a Culture of Environmental Safety. *European Scholar Journal*, 2(11), 43-44.
11. Mukhtarova, L. A. (2021). The use of innovative educational technologies in the formation of a culture of environmental safety. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 792-797.
12. Тогаева, Д. Р., & Мухтарова, Л. А. (2024, January). ВНЕКЛАССНОЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СПОСОБ ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ МЕТОДАМ И ПРИЁМАМ КРЕАТИВНОЙ ПЕДАГОГИК. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 2, No. 1, pp. 78-82).
13. Коршибаева, Г. К., & Мухтарова, Л. А. (2024, January). УРОКИ ЧТЕНИЯ И ПИСЬМА В ПЕРИОД ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 2, No. 1, pp. 87-91).
14. Muxtarova, L. A. (2021). Use of multimedia technologies in the educational process. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 1781-1785.
15. Muxtarova, LA (2021). Boshlang'ich yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish yo'llari. *Osiyo ko'p o'lchovli tadqiqotlar jurnali*, 10 (4), 648-652.
16. Мухтарова, Л. А. (2017). BOSHLANG'ICH SINFLARDA RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI. *Апробація*, (2), 93-94.
17. Мухтарова, Л. А. (2017). BOSHLANG'ICH TA 'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI. In *НАУЧНЫЙ ПОИСК В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ* (pp. 119-120).
18. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие творческого мышления у школьников начальных классов. *Гуманитарный трактат*, (24), 9-10.
19. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие И Формирования Критического Мышления У Школьников Начальных Классах. *Гуманитарный трактат*, (24), 13-14.
20. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Open Access Repository*, 4(02), 81-84.

21. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna, & Saidakhmatova Nafisa Soatmurod kizi. (2023). DEVELOPMENT OF READING UNDERSTANDING SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. Academia Science Repository, 4(04), 18–22.
22. Nafisa Saidakhmatova, & Lobar Mukhtarova. (2023). THE SIGNIFICANCE OF A ARTWORK IN THE FORMATION OF LEARNING SKILLS. Academia Science Repository, 4(04), 176–180.
23. Pardayeva Gulbahor Jalgashevna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF TEACHING NATURAL SCIENCES BASED ON STEAM TECHNOLOGY. World Bulletin of Social Sciences, 21, 109-111.
24. Feruza RAKHMONOVA, & Lobar MUKHTAROVA. (2023). THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF FORMING A CULTURE OF READING IN PRIMARY EDUCATION. European Scholar Journal, 4(3), 5-7.
25. Saodat MINGNOROVA, & Lobar MUKHTAROVA. (2023). THE METHODOLOGY OF DEVELOPING THE CREATIVITY OF THE BEGINNING 1ST CLASS TEACHER WITH THE HELP OF ETHNOPEDAGOGY. World Bulletin of Social Sciences, 27, 33-37.
26. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. Open Access Repository, 4(3), 971–976.

Ways of development of strategic management in joint-stock companies based on the experience of foreign countries (USA)

*Kimyo international university in Tashkent,
Department of Management and Marketing
Associate Professor*

Rakhmatullaeva Nargiza Oktyabrevna
(independent researcher TDIU)

Annotation

This article analyzes ways to improve strategic management in joint-stock companies based on the experience of foreign countries. The article uses the experience of developed countries such as the United States, Japan, Germany, and also examines the possibilities of their application in the conditions of Uzbekistan.

Key words: strategic management, joint-stock company, foreign experience, corporate governance, innovative approaches.

Introduction

In recent years, dramatic changes in the global economic environment, increased competition, technological progress and digital transformation have set new, complex challenges for joint-stock companies. Especially for developing countries, including Uzbekistan, effective management of joint-stock companies, their development as active and sustainable participants in the economy is a strategically important task. In this process, studying the best practices of foreign countries and adapting it to national practice is of current importance. International experience shows that the effectiveness of strategic management in joint-stock companies largely depends on the company's internal management system, adaptability to the external environment, and the ability to use financial and innovative resources. For example, in the United States, the corporate governance model, formed on the basis of the principles of a market economy and free competition, is distinguished by the introduction of high-tech and analytical approaches to strategic planning. In Japan, approaches based on the principles of continuity of management, long-term strategic planning, teamwork and sustainability are considered priority. In the German experience, the effectiveness of strategic decisions is ensured by a "dualistic" management model, that is, a clear delineation of powers between the supervisory and management boards.

Joint-stock companies of Uzbekistan are also gradually striving to master modern forms of corporate governance. In particular, the economic reform program adopted in

2020-2025, the laws "On corporate governance" are aimed at protecting the interests of shareholders in Uzbekistan, ensuring transparency and increasing competitiveness. However, in practice, there are a number of systemic problems in the development of this system: the lack of a strategic approach to management, low financial stability, limited information technology, as well as the low potential of sufficiently qualified managers and independent observers. This article analyzes the ways of developing strategic management in joint-stock companies of Uzbekistan based on the experience of foreign countries, what principles and methods in this direction can be adapted to national practice. At the same time, proposals are made on what organizational, economic and technological measures are necessary to improve the effectiveness of strategic management. This approach serves not only to protect the interests of shareholders, but also to the development of enterprises as competitive entities in the domestic and foreign markets.

Main part

In today's era of globalization, the success of joint-stock companies directly depends on the quality of their strategic management. Among developed countries, the United States of America (USA) is one of the countries that has formed the most advanced systems in this area. Studying the US experience is of great importance not only for the management of large corporations, but also for small and medium-sized businesses. A technological approach to strategic management, full use of the opportunities of the market economy and the principles of open dialogue with shareholders are some of the main advantages of the American model.

In the US, the management of joint-stock companies is based on independence, transparency and efficiency. The board of directors plays an important role in determining the strategic direction of companies. This board is often formed from independent directors, that is, experienced professionals who are not tied to the interests of the company. This ensures impartiality in decision-making and protects the rights of shareholders.

In strategic planning, companies regularly focus on market analysis, competitor monitoring, financial indicators and innovation trends. This approach is implemented, especially in large corporations, with the help of artificial intelligence and digital analytics platforms. For example, companies analyze their strengths and weaknesses quarterly using SWOT analysis and develop strategies that meet market needs.

In addition, in the US, strategic management pays special attention to dialogue with shareholders. Large companies involve shareholders in the decision-making process through annual meetings, online portals and open reports. Such dialogue not only increases transparency, but also strengthens the company's social responsibility. In

particular, making strategic decisions based on ESG (Environmental, Social and Governance) indicators is one of the priority approaches of modern US companies.

Also, in the American experience, an innovative approach is one of the main factors of strategic management. For example, companies such as Google, Apple, Amazon consider innovation to be the heart of their corporate strategies. They create an environment that stimulates employee creativity, quickly test new ideas and, if successful, implement them on a large scale. Such rapid strategic decision-making stimulates companies to further growth.

The strategic management model in US joint-stock companies is a system based on modern technologies, ensuring transparency and adaptation to market requirements. Participation of independent directors, continuous monitoring and analysis, open dialogue with shareholders and strategic decisions based on innovation are the main advantages of the American experience. In the conditions of Uzbekistan, by selecting this experience and adapting it to national realities, it is possible to significantly increase the efficiency of joint-stock company management. Especially if this is carried out in combination with transparency, digitalization, strengthening the public relations mechanism, strengthening the corporate culture, then the efficiency will be much higher.

Path of adaptation: It is necessary to develop the institution of independent directors in Uzbek joint-stock companies, widely introduce digital tools in financial analysis and strategic planning.

Conclusion

Experience of foreign countries shows that the success of strategic management depends not only on planning, but also on reliable management mechanisms, modern technologies, a strong team and sustainable strategic thinking. Uzbek joint-stock companies are also taking steps along this path. However, only by choosing advanced foreign experience, adapting it to national conditions and implementing it, we will be able to increase the competitiveness of enterprises and turn them into active participants in the global market.

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIGA ESTETIK TARBIYANI
SINGDIRISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARINING
AHAMIYATI**

Termiz davlat pedagogika instituti

Temirova Matluba Karim qizi

temirovamatluba95@gmail.com

[Tel:+998996791736](tel:+998996791736)

Annotatsiya: Estetik tarbiya inson shaxsini har tomonlama barkamol etib voyaga yetkazishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bu tarbiya jarayonining boshlang‘ich sinf bosqichida samarali olib borilishi kelajak avlodning dunyoqarashi, go‘zallikni anglash, his etish va estetik zavq olish qobiliyatlarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga estetik tarbiyani singdirishda Sharq mutafakkirlarining asarlari, ularning g‘oya va qarashlari qanday o‘rin tutishi chuqur tahlil etiladi. Sharq mutafakkirlari, xususan Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy, Jaloliddin Rumi, Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino kabi allomalar o‘z asarlarida nafaqat axloqiy, balki estetik qadriyatlarni ham ilgari surganlar. Ularning asarlarida go‘zallik, nafosat, ma’naviyat, tabiatga, san’atga va inson qalbiga bo‘lgan chuqur munosabat aks etgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, estetik tarbiya, Sharq mutafakkirlari, Alisher Navoiy, ma’naviy tarbiya, axloqiy qadriyatlar, didaktik yondashuv, go‘zallik, o‘quvchi shaxsini shakllantirish.

Ushbu asarlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun moslashtirilgan shaklda taqdim etilsa, ular orqali bolalarda estetik dunyoqarashni shakllantirish, ma’naviy-axloqiy tarbiyani kuchaytirish imkoniyati yuzaga keladi. Maqolada ana shu mutafakkirlarning asarlari orqali estetik tarbiya berishning metodik yondashuvlari, dars jarayoniga integratsiyalash imkoniyatlari, o‘qituvchilarning bu boradagi roli va didaktik vositalardan foydalanish masalalari yoritiladi. Shuningdek, tajribali pedagoglar fikrlariga tayanilgan holda estetik tarbiyani kuchaytirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ham beriladi. Natijada, bu jarayon o‘quvchilarda nafaqat go‘zallikka, balki milliy merosga hurmat, insoniy fazilatlarga sadoqat kabi xislatlarni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Amir Temur umr bo‘yi obodonchilik ishlari bilan band bo‘lgan. Qadami yetgan joylarda bog‘-bo‘stonlar, qal’a qasrlar, yo‘llar, go‘zal go‘shalar barpo etgan. Temurning dilida go‘zallik va bunyodkorlikka, ilm-fan, ma’daniyat-ma’rifatga, mehr-

muxabbat kuchli bo‘lgan. Bunga uning davrida yaratgan san‘at va me‘moriy obidalar dalildir. Bunga Jahongirning “Qay bir joydan bir g‘isht olsam, o‘rniga o‘n g‘isht qo‘ydirdim, bir daraxt kestirsam, o‘rniga o‘nta ko‘chat ektirdim”,- degan so‘zlardalidir.

“Kimki biron sahroni obod qilsa, yoki qursa yo biron bog‘ ko‘kartirsa, yohudi biron xarob bo‘lib yotgan yerni obod qilsa, birinchi yil undan xech narsa olmaganlar”,- deb o‘qitiradi. Bu esa soxibqironning obodonchilik ishlarini rivojlantirishiga qaratilgan o‘tkir siyosatidan darak beradi. Albata, og‘ir va sababli ishni amalga oshirgan inson o‘zining mashaqatli mehnati evaziga muayyan moddiy va ma‘naviy rag‘batga ehtiyoj sezadi. Bu ehtiyojning qondirilishi esa, uning qilgan mehnatiga jamiyat tomonidan bildirilgan minnatdorchilik kabi qabul qilinadi.

Millatimizni dunyoga mashhur qilgan adabiy va ilmiy meroslar sirasiga “Avesto”, Imom al-Buxoriyning “Al-jome‘ as-sahih”, Forobiyning “Fozil odamlar shahri”, Beruniyning “Osor al-Baqiya”, Ibn Sinoning “Tib qonunlari”, Yusuf Xos Hojibning “Qutadg‘u bilig” asari, Mahmud Koshg‘ariyning “Devoni lug‘atit turk”, Amir Temurning “Temur to‘zuklari”, Alisher Navoiyning “Hamsa”, “Lisonut tayr”, “Mahbub-ul-qulub”, Boburning “Boburnoma”, Ahmad Yassaviyning “Devoni hikmat” kabi noyob asarlarini kiritish mumkin.

Sharq xalqlari orasida keng tarqalgan odob - o‘gitlar, pand - nasixatnomalar, diniy-falsafiy kitoblarda vatanga e‘tiqod qilishga keng o‘rin berilgan. Keyingi yillarda yurtimizda bo‘layotgan o‘zgarishlar tufayli bu manbalarni o‘rganishga va ta‘lim - tarbiya jarayoniga tatbiq etishga e‘tibor kuchaydi. Ayniqsa, asrlarga tengdosh yozma bitiklar va xalq og‘zaki ijodida, ya‘ni afsonalar, ertaklar, rivoyatlar, maqollarda yuksak insoniy tuyg‘ular ulug‘lanadi. Bu manbalarning yosh avlodni vatanga e‘tiqod va go‘zalikka oshna ruhida tarbiyalashda ahamiyati nihoyatda kattadir.

O‘quvchi yoshlarda estetik tarbiyani takomillashtirish davomida uning milliy tarixiy asoslarini o‘rganib chiqar ekanmiz, eng avvalo, “Avesto”ning asrlar davomida insonlarni poklik, ilm egallash, mehnatsevarlik, tabiatni asrash kabi insonparvarlik g‘oyalariga da‘vat etib kelganligiga guvoh bo‘lamiz. Bu bitikda vatanni sevish, o‘zlari yashab turgan zaminni asrab-avaylash, unga e‘tiborli bo‘lish, vatanga e‘tiqod haqidagi g‘oyalar ham mavjudki, shubhasiz, bu g‘oyalar kichik yoshdagi o‘quvchilarda vatanga e‘tiqodni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. “Avesto”da ona zamin, oila, vatan tushunchalari muqaddas sanalgan.

Bundan ko‘rinib turibdiki, bu yozma bitikda inson oila bo‘lib yashashi, farzandlar tarbiyalab voyaga yetkazish kabi oila an‘analarini davom ettirish g‘oyalari ilgari suriladi. Demak, “Avesto”da oila muqaddas sanalgan, oila esa vatan demakdir, vatandagina insonlar baxtiyor yashaydilar. “Avesto”ning bugungi davrimiz uchun

qadriyat hisoblanishining boisi ham undagi g‘oyalarning insonparvarligidadir, shu jumladan, kichik yoshdagi o‘quvchilarda vatanga, uning go‘zal go‘shalariga e‘tiqodni tarbiyalovchi manbalardan biri hamdir.

Shubhasiz, ushbu intilishlarni paydo qiluvchi omil sifatida mutafakkirlarning asarlari katta ahamiyatga ega. Jumladan, o‘sha davrlarda yashab, kamol topgan mutafakkir shoir Alisher Navoiy ham o‘z asarlarida kishilarni ilm-fan, go‘zallik ya’ni nafosat tarbiyasi haqida to‘xtaladi. Nafosat tarbiyasini takomillashtirishda shaxs tarbiyasi alohida o‘rin tutganligi bois, tadqiqotchilar mazkur masala bilan muntazam shug‘ullanib keldilar. Barkamol avlodda estetik tarbiyani shakllantirishda uning ma’naviyati muhim ahamiyatga molikdir.

Ma’naviyatli inson deganda, tadqiqotchi M.Pazilova uning mehnatsevarligini ham alohida e‘tirof etadi. Inson o‘z mehnati orqali xalqiga hurmat qilishi lozimligini uqtiradi. Insonning insonparvarlik fazilati o‘zini o‘z xalqiga farzandi sifatida his etish, uni deb mehnat qilishi, uning fidoyisi bo‘lishi bilan belgilanadi, deya insonning ma’naviyat darajasini ko‘rsatib beradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida estetik tarbiyani shakllantirishda iqtisodiy tarbiya ham muhim ahamiyat kasb etadi. Unda maktab o‘quvchilarida estetik tarbiyani shakllantirish orqali tabiatdan inom etilgan aqliy sezgilar, ruhiy holatlar ya’ni insonning mustaqil fikr yuritishi, kelajak haqida qayg‘urishi va uning jamiyatda faol a‘zosiga aylanishida oldiga maqsad qo‘ya olish hamda ko‘zlangan maqsadga yetishish qobiliyatini shakllantirish mumkinligi B.Sobirovning tadqiqot ishida o‘z tavsifini topgan.

S.Nishonova tomonidan barkamol inson shaxsini shakllantirish, xususan, estetik tarbiyani shakllantirishda buyuk Sharq allomalarining ilmiy va ijodiy merosidan foydalanish masalalari tadqiq qilingan bo‘lib, “ta’lim-tarbiya jarayonida ta’limiy-axloqiy asarlardan foydalanish, komil insonni tarbiyalashda zamin yaratadi. Unda estetik tarbiya mohiyati, estetik madaniyat, estetik ong va tuyg‘u, estetik did, badiiy tasavvur, e‘tiqod, axloqiy tarbiya, xulq-odob qoidalari va uni tarkib toptirish va shakllantirishga oid Yusuf Xos Hojib, Kaykovus, Ahmad Yugnakiy, Beruniy, Husayn Voiz Koshifiyning qarashlari misolida tahlil etish” ning muhim pedagogik ahamiyati ta’kidlangan

ADABIYOTLAR

1. Qizi, T. M. K. (2022, November). BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QUVCHILARNI ESTETIK QARASHLARINI O‘STIRISHDA TABIATNING O‘RNI. In *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 1, No. 2, pp. 27-34).

2. Rustam Sayfiddinovich Xurramov, Javohir Gaybullo Ogli Zokirov, & Matluba Karim Qizi Temirova (2021). ETHNOPEDEGOGICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPING INTEREST IN NATURAL AESTHETICS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. *Scientific progress*, 2 (7), 832-839.
3. Zokirov, J., & Matluba, T. (2022). ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINI O 'RGANISHDA MATN USTIDA ISHLASH USULLARI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(4), 218-223.
4. XX, P. M. (2022). The Importance of Developing the Spiritual Thinking and Capacity of Primary School Students. *Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science*, 1(2), 6-12.
5. Qizi, T. M. K. (2022, November). BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARINI ESTETIK QARASHLARINI SHAKLLANTIRISH. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (Vol. 1, No. 2, pp. 26-31).
6. Boymatovna, M. M. T. (2023). O'QUVCHILARNING ESTETIK TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHDA ALISHER NAVOIY ASARLARINING AHAMIYATI. *BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(1), 30-33.10.
7. Qizi, T. M. K. (2023). ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(1), 56-60.
8. Temirova Matluba Karim Qizi. (2022). 1-4-SINFDA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities*, 1(2), 179–185.
9. Temirova Matluba Karim Qizi.. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini estetik tarbiyalashning mavjud holati. (2025). *MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI*, 3(4).

Boshlang`ich sinflarda mustaqil so`z turkimini o`rgatish usullari

Termiz davlat pedagogika instituti

Maktabdagacha va boshlang`ich ta`lim fakulteti 3-bosqich talabasi:

Ramozonova ozoda

Ilmiy rahbar : Termiz davlat pedagogika institute o'qituvchisi

Qobilova Kamola Azamat qizi

Anatatsiya:ushbu maqolada,boshlang`ich sinflarda mustaqil so`z turkumlarini o`rgatishda xizmat qiluvchi didaktik o`yinlar ,smart texnologiyalari va zamonaviy metodlar qatorida turuvchi o`zbek xalq maqolari ahamiyati va roli to`g`risida fikr va qarashlar o`z ifodasini topgan. Ushbu maqola so`z turkumlarini o`quvchilarga o`rgatish jaroyonida maqollarni qo`llash texnikasi to`g`risida amaliy va nazariylarni qarashlarini birga olib borilganligi bilan dolzarbdir.

Kalit so`zlar:ona-tili, so`z turkumlari, ot, sifat son, fe`l, til hodisalari, morfologiya, sintaksis.

So`z turkumlarini o`rganishdagi ,o`rganishdagi asosiy vazifa o`quvchilarni og`zaki va yozma nutqini o`stirish ,lug`atini yangi ot, sifat, son, fe`llar bilan boyitish, o`quvchilar shu vaqtgacha foydalanib kelayotgan so`zlarning ma`nosini aniq tushunishiga erishish,bog`lanishli nutqda u yoki bu so`zdan o`rinli foydalanish malakasini o`stirish hisoblanadi.Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun so`z turkumlarini o`rganish jaroyonida sinonim, antonimlar [terminlar berilmaydi] ustida muntazam ish olib boriladi ,o`quvchilar ko`p ma`noli so`zlar, ularning o`z va ko`chma ma`noda ishlatilishi bilan tanishtiriladi. Bunda ta`limni o`quvchilarning shaxsiy tarjibalari, bevosita ko`rganlari, radiodan eshitganlari ,kitobdan bilib olganlari bilan bog`lash muhim ahamiyatga ega.

“ot” mavzusini o`rganishda tizimi maqsadga yo`naltirilgan jarayon bo`lib bunda shu so`z turkumining umumlashtirilgan ma`nosi va grammatik belgilaridan to`g`ri foydalanish va to`g`ri yozish malakasini shakllantirish maqsadida bajaradigan mashqlar asta murakkablashtira boriladi.

Til hodisasi sifatida otning xususiyatlari,uni o`rganish vazifalari, o`quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, har bir sinf uchun material hajmi ,ularni o`rganish izchilligi belgilangan.

- “ot”haqidagi grammatik tushunchani shakllantirish;

- kim? so`rog`iga javob bo`lgan [shaxs bildirgan] otlardan nima? so`rog`iga javob bo`lgan [narsa ,hayvon va boshqalarni bildirgan] otlarni farqlash ko`nikmasini hosil qilish;
- otlarda son [otning birlik va ko`plikda qo`llanishi]bilan tanishtirish ;
- kishilarning familiyasi ,ismi otasining ismi, hayvonlarga qo`yilgan nomlar va geografik nomlarni bosh harf bilan yozish ko`nikmasini shakllantirish;
- so`zlarni tahlil qilish ,taqqoslash ,umumlashtirishni bilish.

O`quvchilar nimani o`rganayotganiga qarab ,har bir so`z turkumining grammatik belgilari haqidagi bilimlari asta kengaya , chuqurlasha boradi. Dasturdaga ko`ra ,1-2-sinflarda so`zlar javob bo`ladigan morfologik so`roqlarga qarab tasnif qilinadi. 3-sinflarda “so`z turkumi ” tushunchasi shakllantiriladi. O`quvchilarga har bir so`z turkumiga xos ayrim belgilari (so`z turkumlarining umumlashtirilgan leksik ma`nolari ,otlarning birlik va ko`plikda qo`llanilishi ,bo`lishli va bo`lishsiz fe`llar, ot, sifat, son va fe`lning gapdagi vazifasi)bilan tanishtiriladi. 4-sinfda so`z turkumlarining morfologik-sintaktik xususiyatlari haqidagi bilim chuqurlashtiriladi. O`quvchilar – otlarning egalik va kelishlar bilan o`zgarishini ,sifat va soning gapdagi vazifasi, kishilik olmoshlari va ularning kelishiklar bilan turlanishini,fe`llarda shaxs-son va zamonni o`rganadilar.Ta`lim dasturiga ko`ra, boshlang`ich sinflarning so`z turkumlarini o`rganish jarayoni boshqa sinflarda tubdan farq qiladi, ya`ni o`qituvchi o`quvchilarni so`z turkumlarini ikki guruhga (mustaqil va yordamchi) bo`linishi kabi ma`lumotlar bilan to`liq tanishtirmaydi, faqat ular haqida amaliy ko`nikmalar hosil qiladi. Boshlang`ich sinf o`quvchilari so`z turkumlarini soddaroq shaklda bir-biridan ajrata oladilar. Boshlang`ich sinf o`quvchilariga so`z turkumlari haqidagi bilim, ko`nikma va malakalarni shakllantirish jarayonidagi asosiy vazifa ularning og`zaki va yozma nutqini o`stirish, lug`atini o`rganilgan so`z turkumlari (ot, sifat, son, fe`l kabi) bilan yana-da, boyitish va shu bugunga qadar og`zaki va yozma nutqda ishlatib kelinayotgan so`zlarning ma`nosini aniq tushunib olishga imkon yaratadi, bog`lanishli nutqda u yoki bu so`zdan o`rinli foydalanish malakasini o`stirish hisoblanadi. Ushbu belgilangan vazifalarni to`liq bajarish murakkab jarayon bo`lib, o`qituvchidan ulkan mahorat talab qiladi. Vazifada belgilangan ko`nikmalarning to`liq shakllanishining birdan-bir yo`li o`sha jarayonda o`qituvchi ma`nodosh va zid ma`noli (sinonim, antonim, bular atamasiz shaklda beriladi)so`zlar ustida muntazam shaklda ish borishi kerak bo`ladi. Bu jarayonda o`quvchilar ko`p ma`noli so`zlar, ularning o`z va ko`chma

ma'nolarda ishlatilishi bilan tanishtiriladi. Bu holatda ta'lim berish jarayoni o'quvchilarning kundalik yashash tarziga parallel ravishda olib boriladi. Ya'ni ushbu so'zlar o'quvchilarning radiodan yoki televizordan eshitganlari, turli xildagi kitobdan o'qigan so'zlari asosida olib boriladi. O'quvchilarda kuzatish, muhim narsalarni sezish ko'nikmal shakllantirish, atrof-muhit haqidagi bilimlarini boyitish bilan bir vaqtda ularning nutqini o'stirish vazifasi bilan ham amalga oshadi. Hozirgi kunda jadallik bilan rivojlanayotgan ta'lim tizimi kreativ va innovatsion g'oyaga ega ulkan salohiyatli kadrlarni talab qilmoqda. Ushbu kadrlarga ta'lim berishda zamonaviy smart texnologiyalar, interfaol metodlar va didaktik o'yinlar bilan birgalikda boshlang'ich sinf o'quvchilariga ham ta'lim, ham tarbiya berishda yaqindan xizmat qiladigan. Shuni ta'kidlab o'tish joizki, o'qituvchi boshlang'ich sinf o'quvchilariga so'z turkumlarini o'rgatishda o'zbek xalq maqollaridan foydalanish jarayonida har bir mustaqil so'z turkumining xususiyatlarini e'tiborga olgan holda ish tutishi maqsadga muvofiqdir. Quyida jadvallar asosida har bir so'z turkumiga mos bo'lgan o'zbek xalqining durdonalariga to'xtalib o'taman.

- ✓ Ot- ochiq til osh (ot) yedirar, Achchiq til tosh(ot) yedirar.
- ✓ Sifat- Laylak kelsa yorug' (sifat) yoz Turna kelsa tiniq yoz.
- ✓ Son- Bir yigitga qirq(son) hunar oz .
- ✓ Fel- Bir kishi quduq qazydi, Ming kishi suv ichadi

Xulasa qilsam, boshlang'ich sinf o'quvchilariga mustaqil so'z turkumlarini o'rgatish jarayonida o'zbek xalq maqollaridan yaqindan foydalanish yuqori darajada samara beradi. So'z turkumlari masalasi, garchi butun dunyoda, jumladan, O'zbekistonda ham ko'plab tadqiqotlarda obyekt qilib olingan bo'lsa-da, hammaga bir xil darajada manzur bo'ladigan holatda o'rganilmagan. So'z turkumlari bilan bog'liq material, ma'lumot lug'atlardan olinmasligi kerak. Maqollar ham ta'limiy, ham tarbiyaviy ahamiyatga ega. Shu sababdan ham ular boshlang'ich sinflarda katta o'ringa ega. Shu jumladan, ular o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga, xalqimiz qadriyatlariga muhabbat ruhini uyg'otishga va kuchli bilim olish uchun mustahkam zamin hozirlaydi. Muhtaram prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ham shunday fikrlarni keltirib o'tganlar: "Agar mendan sizni nima qiynaydi? deb so'rasangiz, farzandlarimizning ta'lim va tarbiyasi deb javob beraman".

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonova N., O'rinboyeva L. Ona tili / O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma /2-sinflar uchun. - Toshkent: "Ehtremum-press", 2014. - 80 b.
2. Masharipova U., Umarova M., Boynazarova D., Nabiyeva M. Ona tili / O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma / 4-sinflar uchun - Toshkent:

"Ehtremumpress", 2017 - 88 h. Tafakkur, 2011. 160 b. 7. Tal'at G'afforova.
Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogi.

3. K. Qosimova, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva,
Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi.

4. Klaraxon Mavlonova, Shokir Tursun, Iroda Azimova, Sa'dullo
Quronov uchinchi sinf ona tili darsligi va o'qish savodxonligi darsligi .

5. Roziqov o. o'zbek tilidan dars tiplari.T."O'qituvchi ",1975yil.

THE ROLE OF STATE POLICY IN ENSURING ENVIRONMENTAL SAFETY

Vice-Rector for Scientific Research and Innovations at "ISFT" Institute, Professor of
"Humanities and Natural Sciences" Department,

Azizov Tukhtamysh Azamovich

ORCID: 0009-0001-7305-526X

Abstract : This article analyzes the key mechanisms of state policy in eliminating emergency environmental situations, existing challenges, and possible solutions. The role of state policy in ensuring environmental security, legal and economic mechanisms, international experience, and innovative approaches are examined. The research findings have both scientific and practical significance for improving strategies to combat emergency environmental situations.

Keywords: emergency environmental situations, environmental security, state policy, management mechanisms, sustainable development, environmental monitoring.

Login

Globally, managing environmental emergencies and ensuring environmental safety has become one of the most pressing problems. Due to the rapid development of industrialization, irrational use of natural resources, rapid acceleration of urbanization processes, and global climate change, environmental risks are becoming more acute . Developed countries are developing modern management mechanisms to find solutions to these problems based on a systematic approach.

The formation of state policy on the elimination of emergency environmental situations by states and its effective implementation are of particular importance today not only in terms of ensuring the internal ecological stability of the country, but also in terms of ensuring social security and economic stability. As a result of the growing population, excessive use of natural resources, drought, atmospheric pollution, water shortages and climate change, global environmental threats are increasing. From the podiums of international organizations, it was once again recalled that the common goal is to “take all measures so that future generations can live in a stable, safe and prosperous world”¹. In addition, the fact that Uzbekistan has such ecologically vulnerable regions as the

¹Uzbekistan Republic President's April 4 , 2025 day Central Asia – Europe first International climate forum gross in session spoke speech . Site : <https://kun.uz/kr/04418346>

Aral Sea region also increases the need for scientific research on this issue. Therefore, the formation of state policy on the basis of a systematic, balanced and integrated ecological approach confirms the importance and relevance of this study.

Literature analysis

Emergency ecological situations management and state of the policy this in process role according to international and local researchers by wide comprehensive scientific developments take visited . Below this in the field research take went edge fifty scholars and Uzbek scientists scientific views and their important works analysis Ulrich Beck² (German), Beck environmental emergency situations modern industrialization result as seeing them society for what a global threat to give birth analysis He is an environmentalist . security provide for state policy further strengthen and international at the level coordination the necessity previously Lester R. Brown³ (USA), Brown Environmental of problems economic and social aspects accent giving them prevent to take for stable development strategies offer He is a state policy energy efficiency increase and ecological crises prevent to take direction necessary Paul R. Ehrlich⁴ (USA), Ehrlich ecological problems population number growth with tied , natural of resources decrease and to the environment load increase as a result emergency ecological situations number increase forecast did . His in my opinion , the state policy resources saving and population growth to manage focus Anthony⁵Giddens (Great Britain), Giddens climate change and ecological security problems political management point from the point of view study , state this about participation strengthen the necessity emphasizes . It is ecological emergency situations management for new political strategies working exit importance record Khodzhiev B.X⁶, Khodzhiev ecological security in providing state of the policy place and his/her economic aspects analysis did. His in research ecological emergency to situations against fight for economic mechanisms to improve accent given . Tillaev N.⁷, Tillaev In Uzbekistan ecological problems, including the Aral Sea ecological crisis according to research take Go to the state of the policy this problems solution in the making efficiency learned. His in my opinion , ecological crises eliminate to grow for state and private sector cooperation important . Rakhimov O.⁸ Rakhimov ecological management systems efficiency in increasing innovative approaches, digital

²"Risk Society: Towards a New Modernity" (1992) / Ulrich Beck (Germany)

³ "Plan B: Rescuing a Planet under Stress and a Civilization in Trouble" (2003) / Lester R. Brown (USA)

⁴"The Population Bomb" (1968) / Paul R. Ehrlich (USA)

⁵"The Politics of Climate Change" (2009) / Anthony Giddens (Great Britain)

⁶ Ecological security and stable development " (2010) / Khodzhiev BX

⁷ " Uzbekistan 's ecological problems and their solutions " (2015) / Tillaev N.

⁸ Rakhimov O. / " Ecological management system and innovative approaches " (2018)

technologies and environmental monitoring systems importance analysis Abdullayev Sh. ⁹Abdullayev natural disasters , including emergencies ecological of situations prevent to take according to strategies working to go out accent He gave it to the state . of the policy ecological to crises against fight according to international to experience based without improvement the necessity emphasized .

Foreigner and local of scientists scientific works analysis this shows that it is extraordinary ecological situations eliminate to grow and their prevent in receiving state of the policy place very important . Foreigner researchers ecological security global problems with related without study , state management to the improvement accent Local scientists and Uzbekistan under the circumstances ecological security provide problems , including the Aral Sea ecological crisis and state of the policy efficiency increase roads according to research take They went . This is emergency ecological situations eliminate to grow according to state policy further improvement and international from experience effective use the necessity shows .

Methodology

This in research emergency ecological situations eliminate to grow according to state of the policy mechanisms analysis made , their efficiency to increase aimed at scientific and practical offers working Research in the process complex approach used , ecological security , state management and emergency situations management in the fields there is scientific literature , international experience and Uzbekistan in the conditions practice is studied .

In the study information sources diversity provide for the purpose regulatory and legal documents , government decisions , international organizations ecological security according to recommendations and ecological to management related scientific articles analysis The state of the policy efficiency assessment for ecological management system and emergency ecological of situations prevent to take strategies cover recipient analytical methods It is also used in statistics . information based on emergency ecological of situations number of them economic and social influence , state by separated of funds effectiveness is studied .

Results

Ecological emergency situations management international experience analysis to do through Uzbekistan under the circumstances application possible was the most effective approaches is determined . Qualitative and quantitative analysis methods using there is politics strong and weak aspects evaluated and improvement according to recommendations working is issued . With this together , ecological security in

⁹Abdullayev Sh. / " Natural" disasters and their prevent to take strategies " (2020)

providing state of the policy institutional and organizational aspects are also studied and extraordinary situations management system efficiency to increase model proposal focused is being done .

Conclusion

This research ecological security in providing state of the policy role analysis to do studied information this shows that ecological security today's on the day not only natural environment , maybe economic and social stability also important for factor is considered . Years during emergency ecological of situations number increasing went although the state by this to the circumstances against fight for being allocated of funds increase known at the level of problems prevent to take and them eliminate in the process of efficiency to increase service done . With that together , state policy done increase in the process certain problems there is they are systematic approach further improvement necessity to the surface brings .

Analyses this showed that ecological emergency of situations prevent to take and their consequences soften for state by legal and economic mechanisms working issued although , their efficiency territorial and sectoral in terms of difference The state ecological security provide for acceptance did strategies and programs own the effect giving although some in the regions ecological of the situation deterioration continue This is from resources effective use , ecological control and monitoring systems further improvement the necessity also shows the state policy done in increasing international from experience use , private sector with cooperation strengthen and scientific research from the results wide use importance is emphasized .

In general ecological security provide and emergency ecological of situations prevent to take state of the policy priority from directions one is , it is further develop and efficiency increase for systematic and complex This approach is required . research results state policy improvement and ecological security increase according to strategic decisions acceptance to do for scientific basis as service to do possible . Therefore , ecological security issues further deeper study , international experience wide current to grow and advanced innovative from technologies use current task as remains .

Used literature

1. **Beck, U.** (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity* . London: Sage Publications .
2. **Brown, LR** (2003) *Plan B: Rescuing a Planet under Stress and a Civilization in Trouble* . New York: WW Norton & Company.
3. **Ehrlich, PR** (1968) *The Population Bomb* . New York: Ballantine Books .

4. **Giddens, A.** (2009) *The Politics of Climate Change* . Cambridge: Polity Press.
5. **Hodzhiev , BX** (2010) *Ecological security and stable development* . Tashkent : Uzbekistan Sciences academy publishing house .
6. **Rahimov, O.** (2018) *Ecological management system and innovative approaches* . Tashkent : Uzbekistan Republic Ecology ministry publishing house .
7. **Tillaev , N.** (2015) *Uzbekistan ecological problems and their solutions* . Tashkent : Ecology publishing house .
8. **United Nations Environment Program (UNEP)** (2022) *Global Environmental Outlook 7: Healthy Planet, Healthy People* . Nairobi : UNEP.
9. **World Bank** (2021) *The Cost of Environmental Degradation: A Case Study for Uzbekistan* . Washington, DC: World Bank Publications .
10. **International ecological agency (IEA)** (2020) *Global Environmental Strategies and Policies* . Geneva : IEA Publishing

**O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish yo'llari, olib borilayotgan islohtlar
va rivojlanishda yo'l qo'yilayotgan kamchiliklar.**

Maftuna Ashurova

Denov tadbirkorlik pedagogika instituti

Raqamli iqtisodiyot kafedrasida o'qituvchisi

Jumaniyozova Nazokat Olim qizi

Denov tadbirkorlik pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish yo'llari, olib borilayotgan islohotlar va rivojlanishda yo'l qo'yilayotgan kamchiliklar haqida so'z yuritiladi. Ichki turizmni rivojlantirish yurtimizda turizm salohiyatini oshirishga va turistlar sonining oshishiga xizmat qiladi. Maqolada yurtimizdagi turizm salohiyatiga ega bo'lgan madaniy, tarixiy, me'mori va ko'ngilochar joylar ko'rib chiqiladi. O'zbekistonda turizm bo'yicha kadrlar tayyorlash, tarixiy turizm layoqariga ega bo'lgan joylarda rekonstruksiya ishlarini olib borish va yangi joylar barpo etish va ichki turizmning rivojlanishiga to'siq bo'layotgan muammolar haqida muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Ichki turizm, infratuzilma, kadrlarni tayyorlash, islohotlar, tarixiy madaniy ob'yektlar.

O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish yurtimizga turistlar oqimini oshirish va o'z vatandoshlarimizni ham yurtimizdagi turistik maskanlar haqida ma'lumotlarga ega bo'lishiga xizmat qiladi. Ichki turizmni rivojlantirish, nafaqat, tarixiy joylar haqida ma'lumotlar berish balki boshqa davlatlarda ham yurtimiz haqidagi ijobiy tasavvurini shakllantiradi. Ushbu maqolada yurtimizning turizm salohiyati va bundan keyingi rivojlanishida olib borilayotgan islohotlar haqida so'z yuritiladi.

Ichki turizmni rivojlantirish yo'lida quyidagi muammolar mavjud:

Infratuzilma muammolari: Aksar sayyohlik obyektlariga olib boruvchi yo'llarning holati yomon, transport xizmatlari yetarli emas, turar joylar sifati past.

Axborot tanqisligi: Ichki sayyohlar uchun kerakli ma'lumotlar, marshrutlar, narxlar haqida ochiq va doimiy yangilanib turadigan manbalar yetarli emas.

Reklama va targ'ibot yetishmasligi: Ko'plab mahalliy sayyohlar o'z yurtidagi go'zal joylardan bexabar.

Narx siyosatining mos emasligi: Ba'zida ichki turistlar uchun xizmatlar xorijiy mehmonlarga qaraganda qimmatroq bo'lib qoladi.

Kadrlar malakasi: Ba'zi hududlarda mahalliy gidlar yoki xizmat ko'rsatuvchi xodimlar etarlicha malakaga ega emas.

Infratuzilma muommolari bu bizda kuzatilayotgan katta muommolardan biri hisoblanadi. Chunki bizda hali turistik maskan qilinmagan ko'plab joylar mavjud. Mazkur hududlarga kam borilayotganining sababi uchun yo'l infratuzilmasining yaxshimasligi turistik zona sifatida ro'yhatga kiritilmaganligida.

Axborot tanqisligi: Yuqorida keltirilganidek ba'zi joylar haqida bizda hali ma'lumot yetarli emas. Biz marketingni rivojlantirishimiz kerak shundagina yurtimizdagi barcha diqqatga sazovor joylar turistlar nazaridan chetda qolmaydi.

Ichki turizmni rivojlantirish uchun quyidagi yechimlar taklif etiladi:

Transport va infratuzilmani yaxshilash: Sayyohlik yo'llarini ta'mirlash, qulay transport vositalari yo'lga qo'yish.

Axborot platformalarini yaratish: Mobil ilovalar, internet saytlar orqali sayyohlar uchun qulay axborot tizimini tashkil etish.

Reklama va targ'ibotni kuchaytirish: Televizion, internet va ijtimoiy tarmoqlarda ichki turizm bo'yicha reklama materiallarini ko'paytirish.

Maxsus imtiyozlar joriy qilish: Oila, talabalar yoki pensiya yoshidagi sayyohlar uchun chegirmalar yaratish.

Kadrlar tayyorlash: Hududiy kollejlarda va oliy ta'lim muassasalarida turizmga oid maxsus kurslar ochish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ichki turizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki fuqarolarning yurtga mehrini oshirish, madaniy-ma'naviy qadriyatlarni anglashiga xizmat qiladi. Kelgusida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion yondashuvlarni joriy qilish orqali ichki turizmning barqaror o'sishiga erishish mumkin. O'zbekiston ichki turizmni rivojlantirish orqali nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-ma'naviy yuksalish ham ta'minlanadi. Muammolar mavjud bo'lishiga qaramay, ular ustida tizimli ishlov olib borilsa, mamlakat aholisi orasida ichki turizmga bo'lgan qiziqish keskin ortadi va bu soha milliy iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biriga aylanishi mumkin. Hozirda ichki turizmni rivojlantirish uchun olib borilayotgan islohotlar samarali bo'lmoqda va yurtimizda turizm sohasi oldingiga qaraganda ancha o'sgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”, T.: Ma’naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-martdagi PQ–4230-sonli “Ichki turizmni rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
3. Turizm va madaniy meros vazirligi rasmiy veb-sayti: www.motach.gov.uz
4. Qodirova D. “Turizm menejmenti”, T.: Iqtisodiyot, 2020.
5. Jalilov A. “Ichki turizmni rivojlantirish strategiyalari”, “Turizm” jurnali, 2022, №2.

BOSHLANG'ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING NUTQINI O'STIRISH USULLARI

Mamatraimova Dilshoda Chorshanbiyevna –

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi.

Qulmatova DildoraBozarovna

Termiz davlat pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 202-guruh talabasi

Annotatsiya: Ona tili darslarida o'quvchilar nutqini o'stirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Bunda har bir o'qituvchi yuksak pedagogik mahoratga ega bo'lmog'i lozim. Quyidagi maqolada ayrim misollar orqali ona tili darslarida nutq o'stirishning ayrim usullaridan misollar keltiriladi.

Kalit so'zlar: ona tili darslari, metodika, boshlang'ich ta'lim, nutqiy kompetensiya, rol o'ynash metodi, ta'lim texnologiyalari, ijodiy fikrlash, dars metodlari

Kirish

Yangi zamonaviy texnologiyalarga asoslanib tuzilgan, ta'limning jahon andozalariga mos keladigan dastur va darsliklar yaratish – davr talabi. Hozirgi o'zbek adabiy tili qurilishining ilmiy talqinlari ham lug'aviy-grammatik munosabatlar tizimi, o'quvchi va o'qituvchi munosabatlari tizimi ham yangilandi va rivojlantirildi. Ona tilining yangilangan yo'nalishidan asosiy maqsad o'quvchilarning o'z ona tilida fikrini to'g'ri, aniq, ravon va go'zal ifodalay olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.

So'zlarni to'g'ri tanlash, nutqni tinglovchiga qulay tarzda yetkaza olish insoniy madaniyatning eng asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun har bir so'z, birikma va gapni barcha qirralari bilan to'g'ri, o'rinli ishlata olishni o'rgatish, o'z nutqiga nisbatan ehtiyotkorlik tuyg'usini shakllantirish ona tili darslarining asosiy vazifasi sanaladi. O'quvchilarining til o'rganishi va nutqiy rivojlanishidagi muhim bosqich boshlang'ich ta'lim davri hisoblanadi. Integrativ yondashuv o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini har tomonlama shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. O'quvchilarning nutqini o'stirishda nafaqat an'anaviy balki integrativ yondashish hozirgi zamon talabi desak yanglishmaymiz. Bu haqida muhtaram prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning "Maktablarni chinakkam ma'naviyat va ma'rifat, madaniyat o'chog'iga aylantirish uchun ta'lim- tarbiyaning integrativ usullarini qo'llash" [1;53] gi so'zlari, belgilab bergan vazifalarini amalga oshirishda ushbu integrativ usullarni, ularning avzalliklarini o'rganish lozim bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda ta'lim jarayonida til o'rganishning eng muhim maqsadlaridan biri hisoblanadi. Chunki u o'quvchining ijtimoiy, madaniy va faoliyatida samarali muloqot qilishini ta'minlaydi. Ushbu maqolada aynan boshlang'ich sinf o'quvchilariga nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda qo'llaniladigan samarali metod va vositalar, ularning pedagogik va psixologik asoslari, shuningdek, dars jarayonida qo'llashga oid amaliy tavsiyalar yoritib beriladi. Mazkur tadqiqot ta'lim sifatini oshirish va boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma hamda og'zaki nutqini shakllantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Ona tili mashg'ulotlarida fikrni og'zaki va yozma shaklda bayon qilish zaruriyati tug'ilganda o'quvchilardagi so'z qashshoqligi darrov sezilib qoladi. Nutqda so'zlarni takroriy qo'llash, berilgan so'zni uning ma'nodoshi, uyadoshi va qarama-qarshi ma'noligi bilan almashtira olmaslik, ma'lum bir sohaga qarashli so'zlar lug'atini tuzishda uchraydigan qiyinchiliklar, shubhasiz, o'quvchilarning so'z boyligi yetarli emasligidan dalolat beradi. Bizga ma'lumki, o'quvchilar bir xillikdan zerikadi. Shuning uchun ularni nutqini o'stirishda doimo har xil metod va o'yinlardan foydalanish lozim. Quyida shulardan ba'zilarini misol tariqasida keltiraman.

“Hikoya”

O'qituvchi xattaxtaga bir nechta so'z yozib qo'yadi. Masalan: Nafisa, soat, yomg'ir, kitob kabi. O'quvchilar mustaqil ravishda shu so'zlar ishtirokida hikoya tuzadilar. O'quv jarayonida turli fanlar, faoliyat turlari va kompetensiyalarni uyg'unlashtirish asosida o'quvchilarning bilimi, ko'nikmasi va malakasini shakllantirishga yo'naltirilgan integrative yondashuv ham bor. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida bola shaxsiga qaratilgan ta'lim texnologiyalari, boshlang'ich sinf o'quvchilari ona tili va o'qish savodxonligini oshirish muammosi, ularning individual xususiyatlarini ro'yobga chiqarish, qiziqishlari hamda ehtiyojlariga tayanish tendentsiyalari ustunlik qiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasi quyidagilardan iborat.

Aniq va to'g'ri fikr bildira olish.

Og'zaki va yozma muloqotda ishtirok eta olish.

Konteksga mos ravishda til birliklaridan foydalana olish.

Tinglab tushunish va javob bera olishdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda darsliklardagi mashqlar bilan ishlash, topshiriqlarning mazmunini tushunish muhimdir. O'quvchilar avval so'zlar va gaplar asosida fikrni ifodalashni o'rganadi, so'ngra

gaplarni mantiqiy ketma-ketlikda bog‘lab, oddiy matnlar tuzishga o‘rgatiladi. O‘quvchilarga nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda dars jarayonining tashkil etilishi, metodik yondashuv va o‘qituvchining ustuvor roli muhim sanaladi. O‘quvchilar biror mavzuni o‘zlashtirar ekan, shu bilan birga tilni ham faol o‘rganadi. Masalan 4-sinf ona tili darsligidagi mashqlardan biriga e‘tibor bersak.

5-mashq. Hikoyani o‘qing.

Bobom biznikiga tez-tez kelib turardi. Har doim kelganlarida menga yoqadigan ertak kitob olib kelardi. Bobom kelganlarida ukam ikkimiz yonlariga yotib olib, ertak eshitardik. Bobom ertakni mana bunday boshlardilar: “Tong saharlab yo‘lga tushdim. Yo‘l yurdim, yo‘l yursam ham mo‘l yurib, katta avtobuslar yuradigan katta ko‘chaga chiqdim. Shaharga boraman, deb avtobuslardan biriga qo‘l ko‘tardim...”

Hikoyani davom ettiring. Unda shunday bir loyiha haqida aytingki, hali buni hech kim o‘ylab topmagan bo‘lsin.

Masalan: Avtobus yer ostida yurar ekan [2;8-bet]

Bu mashqni bajarish jarayonida o‘quvchilarda muloqot ko‘nikmalari, izlanish va mustaqil fikrlash malakalari, yozma va og‘zaki nutqini rivojlanadi. O‘ylab, fikrlaydilar, hayolan ssenariy tuzib, tahlilni amalga oshiradilar. O‘qituvchining darsdagi faoliyati nafaqat bilim berish, balki o‘quvchini fikrli o‘quvchiga aylantirishga qaratilgan bo‘lishi lozim. 4-sinf darsligida ham o‘quvchining tafakkuri, nutqi, mantiqiy fikrlash salohiyati va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishda asosiy e‘tibor qaratilgan. Bu kabi o‘quvchilarda ijodiy yondashuvni shakllantirishga qaratilgan mashqlarni o‘quvchilarga bajartirishda o‘qituvchining puxta tayyorlangan dars rejasi, metodik yondashuvi va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Yana bir usuli esa rol o‘ynash metodidir. Rol o‘ynash – o‘quvchilar o‘qish darsligidagi ma‘lum hikoyani sahnalashtirishadi va bu orqali to‘g‘ri va samarali muloqot qilishni o‘rganishadi. bu o‘quvchilarni real hayotdagi muloqot holatlariga yaqinlashtiradigan, ularda og‘zaki nutqni shakllantirish va mustahkamlashga xizmat qiladigan samarali metodlardan biridir. Bu metod ayniqsa boshlang‘ich sinflarda tilni faol o‘rgatish va nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda juda foydali.

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning yozma va og'zaki nutqini rivojlantirish, ularni mantiqiy, izchil va mazmunli fikr yuritishga o'rgatish ta'lim jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayonda og'zaki mashqlarni savol-javob tarzida balki o'quvchilarning o'zlariga yangi gaplarni, fikrlarni tuzdirish orqali olib borilsa o'quvchining nafaqat tilda savodxon bo'lishini, balki tafakkurini shakllantirish, dunyoni mantiqiy tushunish va o'z fikrini to'g'ri bayon qilish malakasini rivojlantiradi. O'quvchi nutqini rivojlantirish murakkab jarayon bo'lib, unga monelik qilayotgan omillar ham faqat ta'lim mazmuni yoki o'qituvchigagina bog'liq emas. O'quvchi nutqini rivojlantirishga keng yo'l ochadi. O'quvchilar bir xillikdan zerikadi. Shuning uchun ularni nutqini o'stirishda doimo har xil metod va o'yinlardan foydalanish lozim. Bu boradagi tadqiqotlar, amaliy tajribalar va metodik tavsiyalarni chuqurlashtirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Jarayonining dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilarda til va nutq bilan bog'liq ko'nikmalarni turli fanlar, amaliy mashg'ulotlar hamda hayotiy vaziyatlar orqali uyg'unlashtirib rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. Nutqiy kompetensiyani shakllantirishda integrativ yondashuvning qo'llanilishi o'quvchilarning nafaqat tilni o'zlashtirish darajasini, balki ijtimoiy, madaniy va axloqiy jihatdan ham rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu boisdan ham bu metodika boshlang'ich ta'lim tizimida samarali va istiqbolli yondashuvlardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Takliflar:

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini shakllantirishda o'quvchini faol muloqotga jalb qilish, biror mavzu bo'yicha og'zaki-yozma loyihalar yaratishga jalb qilish lozim.
2. O'quvchilarga hayotiy rollar asosida muloqot qilish, rasmlardan foydalanib fikr bildirish, fikrlarini tez va erkin ifodalashga o'rgatish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. "Adolat" milliy huquqiy axbarot markazi. - T.: 2022 y. - 152 b.
2. Ona tili: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik, I qism. / M.E. Toirova - Toshkent: "Novda Edutainment", 2023. - 88 b.
3. Abdullayeva, M. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi." Toshkent: O'zR TA, 2020.

4. Vygotsky, L.S. "Pedagogik psixologiya." Moskva, 1991.
5. Qurbonova, G. "Til o'rganishda interfaol metodlar." O'zMU nashriyoti, 2022.
6. Mavlonova, R. "Ona tili ta'limida innovatsion texnologiyalar." TDPU, 2021.
7. Мухтарова, Л. А. (2017). BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. In НАУЧНЫЙ ПОИСК В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ (pp. 119-120).

Time in colors: Capturing memory, past and life moments in painting.

**Termez State University
Faculty of National Costume and Art
Painting Workshop, 1st year student
Sadatova Rukhshona**

Key terms: painting, memory, past, moments of life, aesthetic expression, visual language, individual approach, concept of time, visual thinking, psychology of color.

Abstract

This article discusses how time, memory, and moments of the past can be expressed in the art of painting. It discusses how artists “capture” life events through color and composition, and what emotions they fill them with. The article also analyzes the reflection of the concept of time in the human mind through color psychology and visual language.

Art is a means of expressing a person’s inner world, memories, and dreams in visual form. In particular, painting is not only a copy of the external landscape, but also a reflection of how the artist perceives time, memory and life. Through the medium of colors, past moments, forgotten feelings and memories come to life.

When we observe paintings, we often see a whole life story from one picture, the tone of the past years at a glance. In this, the artist "catches" time through the visual language. Because the human mind does not always perceive time linearly - it is sometimes embodied in memories, colors, feelings for an object.

For example, among Uzbek artists, some works by Chingiz Ahmarov or Rakhim Ahmedov reflect our national past, traditions, various stages of people's life. In their work, colors have become a means of expressing time: warm and pastel colors symbolize nostalgia, warm memories, and cold colors symbolize loss or transience.

The connection between color and memory

Many studies on color psychology also show that certain colors evoke certain memories in humans. For example, yellow often brings to mind sunny days in childhood, while green evokes memories related to nature and tranquility. In this regard, by choosing colors, the artist uses not only his own memory, but also the memory of the viewer.

The art of capturing moments of life

In painting, every moment can become eternity. For example, a simple conversation over tea, sunlight falling on a courtyard, the gaze of an old man on the street - these

are, in the artist's eyes, a deep meaning and a trace of time. In this respect, an artist is not a person who writes down time, but a person who feels it and colors it.

Among today's modern artists, there are also many young artists who express their memories through abstract shapes, colors or textures. Their work is an attempt to immortalize the fleeting moments of life through art.

Conclusion

Capturing time and reviving memory through the art of painting is the true magic of art. Each work is a world, a memory, a moment. And the artist is the bridge that keeps them forever in our lives. The past expressed through colors is the most sincere and deepest layer of art.

Literature used:

1. Ahmedov R. – Fundamentals of Uzbek Fine Arts. – Tashkent: San'at, 2007.
2. Yusupov B. – Painting and its modern interpretation. – Termez: TDPU Publishing House, 2019.
3. Boym S. – The Future of Nostalgia. – New York: Basic Books, 2001.
4. Gombrich E. H. – History of Art. – Tashkent: UzRFA, 1998.
5. Jung C. G. – Psychology and symbols of art. – Moscow: Nauka, 1995.
6. Materials of the Union of Artists of Uzbekistan – Collection of Artists. – 2020–2024.

Ta`lim - tarbiya jarayoniga o`qituvchi tovush intensivligining ta`siri.

Pardaboyev A.

abduraximpardabaev@gmail.com

Jizzax politexnika instituti "Energetika va elektrotexnologiyasi" kafedrasida katta o`qituvchisi.

Jizzax politexnika instituti talabasi

Raxmatulloyev Bobomurod

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim- tarbiya jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan o'qituvchi tovush intensivligi holatining shu jarayonga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Ushbu ta'sirning asosiy jihatlari ko'rib chiqilgan bo'lib, bu hodisaga asosiy omillarning umumlashgan ta'siri va natijalarining ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilingan. Tegishli usullarni qo'llash orqali ta'minlanishi mumkin bo'lgan ta'sir darajasiga erishish masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: o'qituvchi ovozi, motivatsiya, ta'lim - tarbiya, baland ovoz, tembr, yumshoq ovoz, stress.

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonining sifati ko'p jihatdan o'qituvchilar va ularning pedagogik mahoratiga bog'liq. Hozirgi vaqtda ta'lim tizimida o'qituvchilari pedagogik faoliyatining mohiyati va mazmuni murakkablashdi. Shu munosabat bilan butun ta'lim-tarbiya jarayoniga turli psixologik, fiziologik va pedagogik omillarning ta'sirini chuqur o'rganish bo'yicha faol tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu yerda asosiy ta'lim - tarbiya omillaridan biri o'qituvchi ovozi hisoblanadi. Mazkur mavzu borasida ko'plab yozilgan va tahlillar o'tkazilgan,, chunki ta'lim –tarbiya jarayoni va uning atrofida sodir bo'ladigan barcha hodisalar u yoki bu darajda shu omil bilan bevosita bog'langan.

Og'zaki muloqot vositalari va ularning xususiyatlari

Muloqotni olib borish vositasi sifatida turli ifodalash turlaridan foydalanish mumkin. Muloqat aloqa vositalarini ta'riflash tasniflash imkoniyatlari nuqtai nazaridan barcha xilma-xil yondashuvlari, ularni tahlil qilishning oxir-oqibat ularni og'zaki (ya'ni, so'zlar, nutq orqali) va og'zaki bo'lmagan (imo-ishoralar va yuz ifodalari orqali) turlarga bo'linishgacha integratsiyalash, ya'ni kamaytirishga imkon beradi.

Og'zaki nutqiy muloqotning xususiyatlarini ko'rib chiqaylik. Nutq insonning muloqot darajasini tavsiflovchi o'zaro ta'sirning asosiy omili va regulyatori hisoblanadi. Muloqot va nizolarni bartaraf etish madaniyatiga birinchi navbatda nutq darajasida erishiladi.

Maqsadga qarab, u quyidagilar bo'lishi mumkin:

- tushuntirish, bu erda asosiy narsa o'yin-kulgi, qiziqish, e'tiborni qo'llab-quvvatlash;
- axborotli, bu nafaqat qiziqish uyg'otadi, balki mavzu yoki hodisa haqida yangi tushunchalar beradi;
- ilhomlantiruvchi va insonning his-tuyg'ulariga qaratilgan;
- har qanday o'rinlarni mantiqiy asosli isbotlash yoki rad etishni o'z ichiga olgan ishontirish;
- harakatga chaqirish. Harakatga chaqiruv to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita bo'lishi mumkin va harakatning o'zi kechiktirilgan yoki darhol bo'lishi mumkin.

Ovoz texnikasi:

1. Gap ohangi (gap ohangi, ovozi):

- muloqotda bir ishtirokchining boshqasiga, uning harakatlariga, so'zlariga munosabatining ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi;
- haqiqiy munosabatni yashira oladi;
- so'zlovchining samimiyligi, rostligi, aytgan gapining ahamiyatliligi ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi;
- sub'ektlarning munosabatlarini (simpatiya yoki antipatiya) tahlil qilish imkonini beradi.

Ohang so'zlarga mos kelmasligi mumkin.

2. Ovozning balandligi - diqqatni faollashtirish vositasi bo'lib xizmat qiladi (ba'zi hollarda - kuchaytirish yordamida, boshqalarida - ovoz balandligini pasaytirish orqali).

3. Ovozning shitobi va tezligi - diqqatni sekinlashtirib, uni qayta tiklashingiz mumkin.

4. Pauza - mohirlik bilan saqlanadi, sheriklarning e'tiborini suhbat yoki hikoyaning muhim, zarur joyiga qaratishga yordam beradi.

Ovoz ohangi har doim vaziyatga qandaydir munosabat bilan shakllanadi va insonning ichki dunyosini aks ettiradi. Demak, ovozning ohangi va ovoz balandligidagi o'ziga xos bo'lishi uning ta'sirini oshiradi. O'quv jarayoni va amaliyoti shuni ko'rsatadiki, og'zaki muloqot pedagogik jarayonning asosini tashkil qiladi. Bu o'qituvchining barcha xususiyatlari - uning bilimdonligi, shaxsiy xususiyatlari, bilim va ko'nikmalari, pedagogik mahoratlar va ular ifodalanishining asosiy vositadir.

Endi ushbu ta'sirlarning bir nechta asosiy jihatlarini ko'rib chiqamiz.

Ta'lim- tarbiya jarayonida tarbiyachi bilan tarbiallyanuvchi o'rtasida bevosita muloqat sodir bo'ladi. Dars muhitini olaylik, bu ayni joyda o'qituvchining ovozi o'quvchilarni o'quv jarayoniga rag'batlantirishi va jalb qilishi mumkin. Yoqimli, yumshoq, ishonchli ovoz o'quvchilarni darsda faol ishtirok etishga undaydigan qulay muhit yaratishi mumkin. Aksincha, qo'pol, yoqimsiz ovoz o'quvchilarning stressini va

nafratini keltirib chiqarishi mumkin, bu ularning motivatsiyasini va fanga qiziqishini kamaytiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayonida o'qituvchining ovozi o'quvchilarning ma'lumotni saqlashiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, baland tovush murakkab tushunchalarni tushunish va eslashni osonlashtiradi, past ovoz esa fakt va tafsilotlarni eslab qolishga yordam beradi.

Ovoz tovushi o'qituvchining obro'sini shakllantirish vositalaridan biri bo'lishi ham mumkin. Ishonchli, xotirjam, do'stona ovoz malakali va ishonchli o'qituvchi qiyofasini yaratadi, bu esa o'quvchilar tomonidan hurmat va ishonchni uyg'otadi. Boshqa tomondan, noaniq, asabiy, baland ovoz o'qituvchining obro'siga putur etkazishi va uning talabalarga ta'sirini kamaytirishiga olib kelishi mumkin.

Pedagogning tovush intensivligi holati ayniqsa, kichik yoshli o'quvchilar bilan hissiy aloqa o'rnatishga yordam beradi. Yumshoq va mayin ovoz o'quvchilarni xavfsiz va qulay his qilishiga yordam beradi, bu esa o'qituvchi va talabalar o'rtasida ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Baland va tajovuzkor ovozlarning salbiy ta'siri o'quvchilarda stress, bosh og'rig'i va eshitish qobiliyatini pasayishiga hatto uni yo'qotishga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida ularning diqqatini bir nuqtada jamlash va uni saqlash holatlariga (konsentratsiyasiga), e'tiboriga va umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin.

Shunday qilib, o'qituvchining ovozi o'quv, pedagogik va tarbiyaviy jarayonlarda muhim vosita bo'lib, o'quvchilarning muvaffaqiyatli o'qishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga yordam berishi yoki unga to'sqinlik qilishi mumkin.

Ovozni o'zgartirish masalasiga kelganda, uning bir necha usuli mavjud va ularni tegishli ravishda amalga oshirilishi mumkin. Ulardan ba'zilari, masalan, ovoz balandligidagi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Bu ovozingizni o'zgartirishning eng oson usullaridan biridir. Ovoz balandligini balandroq yoki pastroq qilish uchun siz ilova yoki dasturdan foydalanishingiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim - tarbiya jarayoniga o'qituvchi tovush intensivligining ta'siri ham ijobiy, ham salbiy bo'lishi mumkin. Demak, bu holatlardan bevoqif tegishli fikir va xulosalarni chiqargan holda, faqatgina mazkur ta'sirlarning ijobiy jihatlarini ta'lim – tarbiya jarayonlarida foydalanish maqsadga muvofiq hisolanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gorelov, I.N. Siz qanday muloqot qilishni bilasizmi / I.N. Gorelov, V.F. Jitnikov. – M., 1991 yil "Akademiya" markazi, 2000 yil.

2. Bordovskaya, N.V. Pedagogika: universitetlar uchun darslik / N.V. Bordovskaya, A.A. Rean - Sankt-Peterburg: Peter, 2000. - 304 p.
3. Grexnev, V.S. Pedagogik muloqot madaniyati / V.S. Grexnev. – M., 1990 yil.
4. Pedagogik faoliyatga kirish / A.S. Robotova [va boshqalar]; A.S. Robotova umumiy tahriri ostida. – M.: Nashriyot uyi.

**METALLARNI KESISH JARAYONINI AVTOMATLASHTIRISH VA
KESISH JARAYONINI OSONLASHTIRISH USULLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Abdisaidov Nodirbek Akmal o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti

abdisaidovnodirbek@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной работе рассматривается автоматизация процесса резки металлов и совершенствование методов упрощения процесса резки. Резка металлов имеет важное значение в производственной сфере, требуя внедрения новых технологий для повышения качества и эффективности. Автоматизация ускоряет процесс резки, снижает влияние человеческого фактора и уменьшает количество ошибок. Кроме того, совершенствование методов резки способствует экономии энергии и снижению расхода материалов. В исследовании анализируются современные станки с ЧПУ, технологии лазерной и плазменной резки, а также роботизированные системы. Полученные результаты могут быть применены для повышения эффективности процесса и улучшения качества производства. Представлены передовые системы автоматизации и инновационные методы резки, что способствует увеличению конкурентоспособности промышленного сектора.

Ключевые слова: *резка металлов, автоматизация, технологии резки, ЧПУ, лазерная резка*

ANNOTATSIYA

Ushbu ish metallarning kesish jarayonini avtomatlashtirish va kesish jarayonini osonlashtirish usullarini takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Metall kesish ishlab chiqarish sohasida muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning sifatini, samaradorligini oshirish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish talab etiladi. Avtomatlashtirish metall kesish jarayonini tezlashtiradi, inson omilini kamaytiradi va xatoliklarni oldini oladi. Shuningdek, kesish usullarini takomillashtirish orqali energiya tejankorligi va material sarfini kamaytirish mumkin. Ishda zamonaviy CNC uskunalari, lazer va plazma kesish texnologiyalari, robotlashtirilgan tizimlar tahlil qilinadi. Olingan natijalar kesish jarayonining samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish sifatini yaxshilash uchun qo'llanilishi mumkin. Tadqiqotda ilg'or avtomatlashtirish tizimlari va innovatsion kesish usullari taqdim etiladi, bu esa sanoat sohasida raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Metall kesish, avtomatlashtirish, kesish texnologiyalari, CNC, lazer kesish

ABSTRACT

This study focuses on the automation of metal cutting processes and the improvement of methods to facilitate cutting operations. Metal cutting plays a crucial role in manufacturing industries, requiring new technologies to enhance quality and efficiency. Automation speeds up the cutting process, reduces human error, and minimizes defects. Moreover, improving cutting methods leads to energy savings and reduced material consumption. The research analyzes modern CNC machines, laser and plasma cutting technologies, and robotic systems. The results can be applied to increase process efficiency and improve production quality. The study introduces advanced automation systems and innovative cutting techniques, contributing to enhanced competitiveness in the industrial sector.

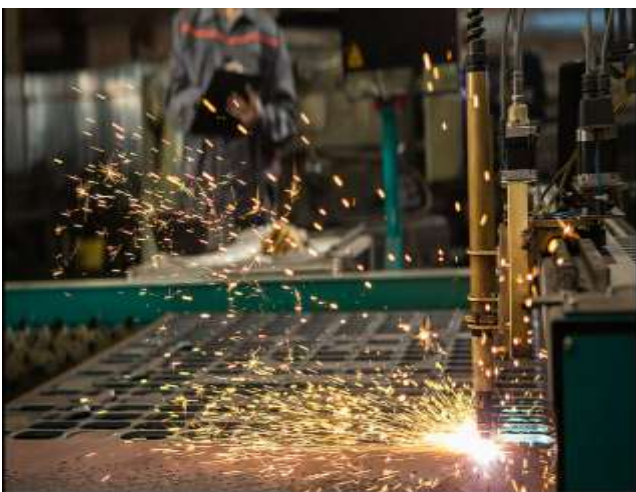
Keywords: *metal cutting, automation, cutting technologies, CNC, laser cutting*

Zamonaviy sanoat ishlab chiqarishida metallarning kesish jarayoni muhim ahamiyatga ega bo‘lib, mahsulot sifatini va ishlab chiqarish samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. An’anaviy qo‘l mehnati asosidagi kesish usullari ko‘plab kamchiliklarga ega bo‘lib, ularning samaradorligi past va inson xatolariga moyil. Shu sababli, so‘nggi yillarda metall kesish jarayonini avtomatlashtirishga qaratilgan ilmiy-tadqiqot ishlari va texnologik yangiliklar tez sur‘atlar bilan rivojlanmoqda. Avtomatlashtirish nafaqat ishlab chiqarish tezligini oshiradi, balki jarayondagi aniqlik va takrorlanuvchanlikni ham yaxshilaydi. Bundan tashqari, kesish jarayonini osonlashtirish va optimallashtirish uchun zamonaviy uskunalar va ilg‘or texnologiyalar, xususan CNC (kompyuter nazoratidagi uskunalar), lazer va plazma kesish tizimlari keng qo‘llanilmoqda. Ushbu maqolada metallarning kesish jarayonini avtomatlashtirishning asosiy yo‘nalishlari, mavjud muammolar va ularni hal etish usullari, shuningdek kesish jarayonining samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqot natijalari ishlab chiqarish jarayonlarida yuqori sifatli mahsulotlar yaratishga va sanoat sohasida raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi undan tashqari sanoat sohasida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

METALLARNI KESISH JARAYONIDAGI ASOSIY MUOPMMOLAR QUYIDAGILAR

1. Kesish aniqligining pastligi – noaniq yoki sifatsiz kesish natijasida mahsulot sifati pasayadi.

2. Uskunalar eskirishi va nosozligi – mexanik qismlarning tez eskirishi va texnik xizmat ko‘rsatishdagi muammolar jarayonni sekinlashtiradi.
3. Inson omilining ta’siri – qo‘l mehnatiga ko‘p bog‘liqlik xatolarga olib keladi.
4. Materialning haddan tashqari qizishi – kesish paytida material qizishi uni buzilishi va deformatsiyasiga sabab bo‘ladi.
5. Chiqindi va chiqindilarni boshqarish qiyinligi – metall parchalarining ko‘pligi ish joyini ifloslantiradi.
6. Energiyadan samarali foydalanmaslik – ko‘p energiya sarflanishi ishlab chiqarish xarajatlarini oshiradi.
7. Xavfsizlik muammolari – kesish jarayonida yuzaga keladigan jarohatlar va xavf-xatarlar.
8. Mos uskunalar va texnologiyalarning yetishmasligi – zamonaviy uskunalar bo‘lmagan joyda sifatli va samarali kesish qiyin.
9. Moslashtirilmagan kesish texnologiyalari – turli materiallarga mos kelmaydigan kesish usullari.
10. Samarasiz ish jarayoni – qo‘lda bajariladigan jarayonlar vaqtni ko‘p oladi va unumdorlikni kamaytiradi.

1-rasm

2- rasm

Ushbu 1-2 rasmlarda metal kesish jarayoni tasvirlangan

Qo'lda plazma kesgich (plasma cutter) yordamida metall varaqni kesayotgan holat tasvirlangan. U odam ehtimoliy **qalin po'lat plastina** yoki shunga o'xshash materialni kesmoqda. Plazma nurlari orqali yuqori harorat hosil bo'lib, metallni eritib yuboradi va kesish amalga oshadi. Bu turdagi kesish ishlari

ko'pincha noto'g'ri burchak, balandlik yoki tezlik tufayli deformatsiya yoki qirra sifatsiz chiqishiga olib kelishi mumkin — rasmda bu holat ehtimol shuni anglatmoqda.

USHBU MUOMMOLARNI YECHIMI SIFATIDA KESISH JARAYONINI OSONLASHTIRISH VA KESISH JARAYONINI AVTOMATLASHTIRISH USULLARINI VA YO'LARINI KO'RIB CHIQAMIZ.

Kesishni osonlashtirish (manual to semi-automatic)

1. NC-plazma jadvali (CNC plasma table)

Plazma torch harakatini kompyuter nazorati ostida boshqarib, aniqlik va takrorlanuvchanlikni sezilarli darajada oshiradi escofab.com+12modernmachinerycompany.com+12cncmasters.com+12.

Torch balandligi va tezlik real-vaqtda sozlanadi, chet sifatini yaxshilaydi va burr miqdorini kamaytiradi .

2. Yaqinlashtirilgan yordamchi qurilmalar:

Avtomatik Z-o'q balandlik nazorati (torch-height control) torch materialdan masofasini optimal darajada saqlaydi—bu deformatsiyani, uchining pog'onalanishini oldini oladi .

Samarali asbob va yupqo chamfer (bevel) funksiyalari mavjud bo'lgan yuqori aniqlikdagi (HD) plazma tizimlari burr va post-kesish ishlarining zaruratini kamaytiradi .

3. Yaxshi dasturlash va nesting:

CAD/CAM dasturlari yordamida kesish yoʻnalishi, parametrlar va material sarfi optimallashtiriladi .

Sarflanishni kamaytirish va chiqindini oldini olish uchun nesting algoritmlari qoʻllanadi.

KEISH JARAYONINI AVTOMATLASHTIRISH

Toʻliq CNC gantry sistemalari

Kompleks bir necha oʻq boʻylab harakat qiluvchi mashinalar yuqori aniqlik va tezlik bilan ishlaydi .

Torch tezligi 2000 ft/daq zaxira bilan harakatlanishi mumkin, bu yuqori hajmdagi ishlar uchun mukammal yechim

Robotli plazma kesish tizimlari

Robot manipulyatorlar notekis materialni ham aniq kesadi, ish ilgʻor va xavfsiz boʻladi mac-tech.com+9robotsdoneright.com+9robots.com+9.

Ishlab chiqarishni koʻpaytiradi, xavfsizlikni oshiradi va chizmalarni murakkab qirwa bilan bajaradi .

Metal yuzalarining sovuqligini saqlab, deformatsiyani oldini oladi .

Avtomatik tarkib chiqishini boshqarish (part removal)

Qirqilgan qismlar robot yordamida avtomatik olib tashlanadi va saralab olinadi. Bu produktivlikni oshiradi va operatorni boʻsh holda ishlash imkonini beradi .

Xavfsizlik jihatidan ham yirik buyumlarni qoʻl bilan koʻtarishdan voz kechadi

Ushbu avtomatlashtirilgan kesish uskunasi metallni aniq va toza kesadi, torch balandligini avtomatik boshqaradi, murakkab shakllarni CAD chizmalari asosida kesishga qodir. Tez ishlaydi, takroriy kesmalarni bir xil sifatda bajaradi, operator xavfsizligini ta'minlaydi va materialdan maksimal darajada samarali foydalanadi. Shu bilan

birga, ishlab chiqarish unumdorligini sezilarli oshiradi.

Bu uskuna olovli (gazli) avtomatik kesish jarayonini bajaradi. U yirik qalin metall plitalarni aniq va to'g'ri kesadi. Mashina kompyuter orqali boshqariladi, bu esa murakkab shakllarni ham osongina kesishga imkon beradi.

va

Operator faqat boshqaruv panelida ishlaydi — bu xavfsizlikni oshiradi. Jarayon tez, barqaror va yuqori sifatli natija beradi. Uskuna metall isrofi va qo'shimcha ishlov zaruratini kamaytiradi.

Biz taklif qiladigan ushbu kesish jarayonini avtomatlashtirish afzalliklari quyidagilardan iborat:

Uskunalar kompyuter boshqaruvi asosida ishlagani sababli, metallni yuqori aniqlikda va tezlikda kesish imkonini beradi. Murakkab geometrik shakllarni CAD chizmalar orqali osongina bajaradi. Jarayon davomida torch balandligi avtomatik sozlanib turadi, bu esa qirralarning sifatli chiqishini ta'minlaydi. Avtomatlashtirilgan tizim ish

xavfsizligini oshiradi, operatorning bevosita aloqasi kamayadi. Bundan tashqari, materialdan maksimal darajada unumli foydalaniladi, chiqindilar kamayadi va ishlab chiqarish samaradorligi ortadi. Shu orqali zavod yoki ustaxonalarda vaqt, resurs va mehnat tejiladi.

Xulosa qilib aytganda, avtomatlashtirilgan metall kesish uskunalari – zamonaviy sanoat uchun muhim texnologik yechim hisoblanadi. Rasm va annotatsiyalardan ko‘rinib turibdiki, bunday uskunalar nafaqat kesish sifatini oshiradi, balki ishlab chiqarish tezligini ko‘paytiradi, inson omiliga bog‘liq xatoliklarni kamaytiradi va xavfsizlikni ta‘minlaydi. Kompyuter yordamida boshqariladigan tizimlar murakkab shakllarni ham aniq kesib, chiqindini kamaytiradi va materialdan maksimal darajada foydalanishga imkon yaratadi. Bu esa zamonaviy ishlab chiqarishda samaradorlik va iqtisodiy tejamkorlikni ta‘minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, O. (2015). *Zamonaviy metall kesish usullari*. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi.
2. Rashidov, S. (2018). *Mexanik ishlab chiqarishda avtomatlashtirish*. Toshkent: O‘zbekiston Texnika Universiteti nashriyoti.
3. Ergashev, B. (2016). *Metallni plazma va lazer bilan kesish texnologiyalari*. Toshkent: «Texnologiya» nashriyoti.
4. Islomov, J. (2019). *CNC mashinalar va ularning ishlatilishi*. Toshkent: «Muhandislik» nashriyoti.
5. Normatov, A. (2017). *Zamonaviy ishlab chiqarish usullari*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi.
6. Tursunov, D. (2020). *Sanoat avtomatlashtirish texnologiyalari*. Toshkent: «Fan va Texnika» nashriyoti.
7. Mirzaev, M. (2014). *Mashinasozlikda kesish jarayonlari*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
8. Sobirov, R. (2013). *Metallni kesish va shakllantirish texnologiyasi*. Toshkent: «Ilm-ziyo» nashriyot

9. Qodirov, N. (2016). *Sanoatda robototexnika va avtomatlashtirish*. Toshkent: «O‘zbekiston» nashriyoti.
10. Alimov, F. (2018). *Ishlab chiqarishda kompyuter nazorati tizimlari*. Toshkent: «Texnologiya» nashriyoti.
11. Smith, G. T., & Allais, J. M. (2018). *CNC Machining Handbook: Building, Programming, and Implementation*. Industrial Press.
12. Groover, M. P. (2016). *Automation, Production Systems, and Computer-Integrated Manufacturing*. Pearson.
13. Turner, T. (2009). *Robotic Welding, Intelligence and Automation*. Springer.
14. Kalpakjian, S., & Schmid, S. R. (2021). *Manufacturing Engineering and Technology* (7th Edition). Pearson.
15. Black, J. T. (2015). *Lean Manufacturing Systems and Cell Design*. Wiley.

TABLE OF CONTENTS

1	ИММУНОЛОГИЧЕСКИЕ НАРУШЕНИЯ ПРИ АЛЛЕРГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЯХ У ДЕТЕЙ, АССОЦИИРОВАННЫХ С ГЕРПЕСВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИЕЙ Курбанова Мафтуна Шокир кизи	3-4
2	ДАЛЬНЕЙШЕЕ РАЗВИТИЕ УЗБЕКСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА. Кушаев Илхом Ахтамович	5-9
3	BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH Berdiyev Muxiddin MAxmudovich, Xonimqulov Turg‘un Abduqodir o‘g‘li	10-13
4	BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM TEXNOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH Berdiyev Muxiddin MAxmudovich, Xonimqulov Turg‘un Abduqodir o‘g‘li	14-18
5	BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINI EKOLOGIK DUNYOQARASHINI TARBIYALASHDA KONSEPTUAL TAMOYILLARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Axmedova Zarnigor Izzatullo qizi	19-28
6	WAYS OF DEVELOPMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT IN JOINT-STOCK COMPANIES BASED ON THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES (USA) Rakhmatullaeva Nargiza Oktyabrevna	29-31
7	BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARIGA ESTETIK TARBIYANI SINGDIRISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARINING AHAMIYATI Temirova Matluba Karim qizi	32-35
8	BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MUSTAQIL SO‘Z TURKIMINI O‘RGATISH USULLARI Ramozonova ozoda, Qobilova Kamola Azamat qizi	36-39
9	THE ROLE OF STATE POLICY IN ENSURING ENVIRONMENTAL SAFETY Azizov Tukhtamysh Azamovich	40-44

10	O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI,OLIB BORILAYOTGAN ISLOHTLAR VA RIVOJLANISHDA YO'L QO'YILAYOTGAN KAMCHILIKLAR. Maftuna Ashurova, Jumaniyozova Nazokat Olim qizi	45-47
11	BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING NUTQINI O'STIRISH USULLARI Mamatraimova Dilshoda Chorshanbiyevna –, Qulmatova DildoraBozarovna	48-52
12	TIME IN COLORS: CAPTURING MEMORY, PAST AND LIFE MOMENTS IN PAINTING. Sadatova Rukhshona	53-54
13	TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA O'QITUVCHI TOVUSH INTENSIVLIGINING TA`SIRI. Pardaboyev A., Raxmatulloyev Bobomurod	55-58
14	METALLARNI KESISH JARAYONINI AVTOMATLASHTIRISH VA KESISH JARAYONINI OSONLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH Abdisaidov Nodirbek Akmal o'g'li	59-66
	OUTLINE	67-68